

Waarom stoppen pleegouders?

Onderzoek naar omstandigheden, begeleiding en hoe pleegouders behouden kunnen worden

> Colofon

© 2019 Nederlands Jeugdinstituut, Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen, Jeugdzorg Nederland

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Auteurs Stefanie Abrahamse (Nederlands Jeugdinstituut), Maartje Gardeniers (Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen) en Claudia Werner (Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen)

Redactie MARKS woorden

Fotografie Shutterstock

Vormgeving Punt Grafisch Ontwerp

Het onderzoek maakt deel uit van het project Actieonderzoek continuïteit pleegzorg, dat wordt uitgevoerd binnen tien pleegzorgorganisaties onder begeleiding van het Nederlands Jeugdinstituut (Nji), de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen (NVP) en Jeugdzorg Nederland (JN). Het project is gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Meer informatie over de context van het onderzoek vindt u in bijlage 1.

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	6
Methode	10
Resultaten	13
Onderzoeksvraag 1.	
Onder welke omstandigheden stoppen pleegouders?	13
Onderzoeksvraag 2.	
Hoe ervaren pleegouders de beëindiging van het pleegouderschap en de begeleiding daarbij?	18
Onderzoeksvraag 3.	
Wat kan er volgens pleegouders verbeterd worden in preventie, begeleiding en nazorg?	22
Onderzoeksvraag 4.	
In hoeverre kunnen pleegouders die gestopt zijn behouden worden?	25
Discussie	27
Algemene conclusie	30
Aanbevelingen door respondenten	31
Referentielijst	33
Bijlage 1. Context van het onderzoek	34
Bijlage 2. Vragenlijst	35
Bijlage 3. Onderverdeling categorieën	37
Bijlage 4. Statistische verantwoording	38
Bijlage 5. Definities	40

Samenvatting

Voor pleegkinderen is stabiliteit in hun pleeggezin een van de belangrijkste voorwaarden voor een gunstige sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling. Voor veel pleegkinderen lukt het niet altijd om deze stabiliteit te bieden. Bijvoorbeeld doordat pleegouders stoppen met het pleegouderschap. Dit onderzoek draagt bij aan de wetenschappelijke kennis rondom het stoppen met pleegouderschap. Doel van het onderzoek was inzicht te krijgen in de omstandigheden rondom en ervaringen met het stoppen van het pleegouderschap en aanbevelingen te verzamelen om pleegouders te behouden. Het uiteindelijke doel is continuïteit te realiseren voor pleegkinderen.

In dit onderzoek zijn gestopte pleegouders betrokken in een vragenlijststudie (N=542) en in aanvullende kwalitatieve focusgroepen (N=20). Er is onderzocht onder welke omstandigheden pleegouders stopten, hoe zij de beëindiging en de begeleiding daarbij ervoeren, wat er verbeterd kan worden in preventie en begeleiding en in hoeverre gestopte pleegouders ervoor openstond om opnieuw pleegouder te worden.

Op basis van dit onderzoek lijkt een driedeling mogelijk in de redenen waarom pleegouders stoppen met pleegouderschap.

Een deel van de pleegouders (18 procent) stopt vanwege 'natuurlijk verloop': er doen zich persoonlijke omstandigheden voor, zoals ziekte, een verhuizing of het bereiken van de pensioenleeftijd, waardoor iemand moet of wil stoppen. Deze pleegouders zijn over het algemeen tevreden over hun tijd als pleegouder en de begeleiding daarbij.

Iets meer dan de helft van de pleegouders in dit onderzoek (52 procent) zei gestopt te zijn vanwege voor hen ongewenste omstandigheden, zoals problemen met het zorgsysteem (gebrek aan ondersteuning, moeizame samenwerking met

professionals et cetera), de zware impact op hun gezin, de problematiek van het pleegkind of een moeizame relatie met de ouders van het pleegkind. Het stoppen met pleegouderschap was voor deze mensen vaak een ingrijpende, negatieve en emotioneel zware ervaring. Binnen deze categorie zeiden pleegouders het vaakst dat ze gestopt zijn vanwege problemen met het zorgsysteem, waarbij ze voornamelijk het gebrek aan goede samenwerking met jeugdbeschermers en aan ondersteuning door pleegzorgorganisaties benoemden. Gebrek aan erkenning en waardering speelde een belangrijke rol. Het grote personeelsverloop in organisaties zorgt voor gebrek aan continuïteit in de begeleiding en lijkt als parallelproces bij te dragen aan gebrek aan continuïteit voor pleegkinderen.

Het overige deel van de pleegouders (30 procent) stopt om redenen die minder makkelijk te duiden zijn. Dit is de categorie 'overig' en de categorie waarbij het pleegkind uit het huis is gegaan door keuze van anderen.

Uit dit onderzoek blijkt verder dat de afronding van pleegzorgplaatsingen en de nazorg voor gestopte pleegouders tekortschiet. In 21 procent van de gevallen was er volgens pleegouders geen aandacht voor het stoppen met pleegouderschap. Opvallend was dat veel gestopte pleegouders desondanks positief stonden tegenover het idee om zich opnieuw in te zetten binnen de pleegzorg.

Voor de sector, die onder druk staat vanwege bezuinigingen en werkdruk maar ook openstaat voor vernieuwingen en verbeteringen, biedt dit onderzoek aanknopingspunten voor behoud van pleegouders. Voor zowel de jeugdbescherming als pleegzorgorganisaties zijn aanbevelingen geformuleerd voor de houding tegenover pleegouders en voor bedrijfsmatige veranderingen, die kunnen bijdragen aan behoud van pleeggezinnen. Door

betere ondersteuning, erkenning en waardering van pleegouders vanaf de start én goede nazorg na beëindiging kunnen veel pleeggezinnen behouden worden, zodat continuïteit voor meer pleegkinderen gerealiseerd wordt. Dit kan alleen vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid waar ook gemeenten (beleidsmakers) onderdeel van uitmaken.

Inleiding

Aanleiding van het onderzoek

Dit onderzoek maakt deel uit van het Actieonderzoek Continuïteit Pleegzorg, dat bedoeld is om continuïteit van de plaatsing van pleegkinderen te bevorderen (Nederlands Jeugdinstituut, 2018). Daarmee worden hun ontwikkelingskansen vergroot (ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2017). Het behouden van pleegouders en erop inzetten dat zij het zorgen voor pleegkinderen kunnen volhouden is hierin essentieel. Er is in Nederland voor zover bekend nog niet eerder op grote schaal kwantitatief onderzoek gedaan naar de ervaringen van gestopte pleegouders en de omstandigheden rondom het stoppen.

Achtergrond

In Nederland wordt ernaar gestreefd kinderen die niet meer thuis kunnen wonen 'zo thuis mogelijk' te laten opgroeien (Actieplan Pleegzorg, 2017), bij voorkeur in een pleeggezin of gezinshuis (Jeugdwet 2015;

ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2017). In 2018 hebben 22.741 kinderen en jongeren voor korte of langere tijd bij pleegouders gewoond, bij in totaal 16.534 pleeggezinnen (Jeugdzorg Nederland, 2019). Voor de sociaal-emotionele, cognitieve en fysieke ontwikkeling van kinderen blijkt opgroeien in een pleeggezin gunstiger te zijn dan in een residentiële setting. De mogelijkheid van het vormen van een veilige gehechtheidsrelatie met een vertrouwde opvoeder in het pleeggezin speelt hierbij een belangrijke rol (Juffer, 2010).

Gehechtheidsrelaties en continuïteit van pleegzorg

Het is mogelijk voor kinderen om een veilige gehechtheidsrelatie op te bouwen met nieuwe opvoeders of verzorgers, zelfs als dat met eerdere opvoeders niet het geval was (Juffer, 2010). Een veilige gehechtheidsrelatie is een voorspeller van een

gunstige ontwikkeling op latere leeftijd op meerdere gebieden, terwijl een onveilige gehechtheidsrelatie samenhangt met meer negatieve ontwikkelingen (zoals beschreven in Juffer, 2010; Fearon, Bakermans-Kranenburg, Van IJzendoorn, Lapsley, & Roisman, 2010; Groh, Roisman, Van IJzendoorn, & Bakermans-Kranenburg, 2012). Belangrijke voorwaarden voor het opbouwen en behouden van een veilige gehechtheidsrelatie zijn sensitiviteit van de opvoeder en continuïteit van de relatie (Ainsworth, Blehar, Waters, & Wall, 1978). Continuïteit betekent dat de opvoeder een stabiele factor en langdurige 'veilige haven' kan zijn in het leven van het kind (Van IJzendoorn, 2008). Vooral voor jonge kinderen tot en met 5 jaar vormen wisselingen van verzorgers een risico voor onveilige gehechtheidsrelaties (Juffer, 2010). Bij meer wisselingen van vaste verzorgers of opvoeders is er meer kans op onveilige gehechtheidsrelaties (Juffer, 2010). Kinderen in pleegzorg maken veel wisselingen van opvoeders mee (Maaskant, 2016), waarmee de kans op onveilige gehechtheidsrelaties en ongunstige ontwikkeling groter is (Maaskant, 2016).

Vormen van pleegzorg

Bij pleegzorg kan sprake zijn van vrijwillige of gedwongen plaatsing. Bij de eerste variant stemmen ouders in met de plaatsing in het pleeggezin en behouden zij het ouderlijk gezag. Bij een gedwongen plaatsing heeft de kinderrechter beslist dat het kind in een pleeggezin geplaatst wordt en delen de ouders het gezag met een jeugdbeschermer.

Er zijn verschillende typen pleegzorg: netwerkpleegzorg en bestandspleegzorg. In beide gevallen woont het kind (tijdelijk, voltijd of deeltijd) bij een ander gezin en ontvangen pleegouders een vergoeding van de gemeente via een pleegzorgorganisatie. Netwerkpleegzorg houdt in dat een kind bij familie, kennissen of vrienden uit het eigen sociale netwerk gaat wonen. Vaak betreft het pleeggrootouders, maar het kind kan ook bij een oom, tante of vriendje gaan wonen. Bestandspleegzorg betekent dat er voor het kind een pleeggezin wordt gezocht dat staat ingeschreven bij een pleegzorgorganisatie.

In Nederland zijn er 28 pleegzorgorganisaties waarbij pleegouders zich kunnen aansluiten. Door middel van een pleegcontract wordt een plaatsing geformaliseerd. Pleegouders krijgen een pleegzorgbegeleider toegewezen voor begeleiding. Ten slotte is er een informele variant van pleegzorg, waarbij gezinnen zonder tussenkomst van jeugdzorg (en zonder contract) zorgen voor het kind van iemand anders.

De duur en de frequentie van pleegzorg kunnen variëren. Er zijn daardoor verschillende vormen van pleegzorg mogelijk: crisispleegzorg (voltijd, in principe maximaal zes weken), kortdurende pleegzorg (voltijd, maximaal zes maanden), langdurige voltijdpleegzorg (tot het kind 21 jaar is), of deeltijdpleegzorg voor kortere of langere periodes. Deeltijdpleegzorg kan enkele dagen per week zijn of bijvoorbeeld een of meerdere weekenden per maand. De totale duur van pleegzorg kan variëren van enkele weken tot 21 jaar. Hoewel het streven is om de vorm en duur van pleegzorg af te stemmen op de behoeften van het kind en om overplaatsingen tot een minimum te beperken, is het niet in alle situaties mogelijk om direct een geschikt gezin te vinden voor het kind. Ook kunnen zich onvoorziene en ongeplande veranderingen voordoen in het pleeggezin, of daarbuiten, waardoor het kind moet worden verplaatst. Het blijkt dat de meerderheid van de kinderen in pleegzorg twee of meer plaatsingen meemaakt (Strijker, Knorth, & Knot-Dickscheit, 2008).

Pleegzorgplaatsingen: overplaatsen, terugplaatsen en breakdown

Het vertrekpunt van pleegzorg is dat een pleegkind na een periode in een pleeggezin terug kan naar de ouders (hulpverleningsvariant). In dat geval wordt gesproken over een terugplaatsing. Het kan ook dat een overplaatsing naar een ander pleeggezin of woonplek het meest wenselijk is voor een pleegkind, bijvoorbeeld als het kind hierdoor dichterbij huis of school kan wonen of passendere ondersteuning kan krijgen. Als het kind echter ongepland en ongewenst moet worden overgeplaatst naar een andere woonplek, wordt er gesproken van breakdown.

Uit een recente meta-analyse (Konijn et al., 2019) kwamen zeven risicofactoren voor (ongewenste) overplaatsingen naar voren. Er is meer kans op een (ongewenste) overplaatsing als;

1. het pleegkind veel gedragsproblemen heeft (die mogelijk voortkomen uit eerdere overplaatsingen);
2. het kind bij bestandspleegouders wordt geplaatst, met name voor jongere kinderen;
3. de opvoedvaardigheden van pleegouders tekortschieten;
4. het kind relatief oud is bij de eerste uithuisplaatsing;
5. het kind een verleden van kindermishandeling heeft;
6. het kind niet samen met broers of zussen wordt geplaatst;
7. er eerdere uithuisplaatsingen zijn geweest.

Andere onderzoekers noemen seksueel misbruik bij pleegkinderen (Vanderfaellie et al., 2017) en conflicten tussen ouders en pleegouders als risicofactoren voor breakdown (Vanderfaellie et al., 2018). Ook is aangetoond dat breakdown minder vaak voorkomt bij netwerkpleegzorg dan bij bestandspleegzorg (Konijn et al., 2019). Bartelink (2013) voerde een literatuurstudie uit naar kenmerken die samenhangen met de stabiliteit van plaatsingen. Uit deze studie komen enerzijds kindkenmerken naar voren die een risicofactor vormen voor het voortijdig afbreken van plaatsingen: gezondheidsproblemen, psychische problemen en gedragsproblemen van het kind, en meegemaakt seksueel misbruik van het kind. Daarnaast benoemt zij als risicofactor het groot aantal betrokken hulpverleners en veel wisselingen in betrokken hulpverleners. Een ervaren hulpverlener zorgt mogelijk voor grotere stabiliteit van een plaatsing (Bartelink, 2013). Gebrek aan continuïteit van plaatsingen en breakdown hangen samen met ongunstige uitkomsten in de sociaal-emotionele ontwikkeling, zelfbeeld en schoolresultaten van het kind (Konijn et al., 2019). Een gevolg van breakdown is vaak ook een toenemend wantrouwen tegenover nieuwe opvoeders en volwassenen in het algemeen,

en vergrote kans op een volgende breakdown (Konijn et al., 2019). De kans op hereniging van het pleegkind met de eigen ouders neemt door een breakdown af (Konijn et al., 2019).

In Nederland was in 2018 bij 599 pleegkinderen sprake van breakdown (Pleegzorg Nederland, 2019). Voor deze kinderen betekent dit een verhoogd risico op (vergaande) negatieve gevolgen, zoals eerder beschreven. Uit onderzoek van Maaskant (2016) bleek dat 35 procent van de pleegkinderen in hun leven een of meerdere ongeplande beëindigingen van een plaatsing meemaken.

Stoppen met het pleegouderschap door pleegouders

Over het (ongewenste en ongepland) stoppen door pleegouders is minder bekend, zowel in de onderzoeksliteratuur als in de Nederlandse praktijk. Volgens cijfers bij Pleegzorg Nederland stopten 2.317 pleeggezinnen¹ met het pleegouderschap in 2018, waarvan 1.374 netwerkpleeggezinnen en 943 bestandspleeggezinnen (Jeugdzorg Nederland, 2019). Er wordt in Nederland door de betrokken pleegzorgorganisaties en jeugdbeschermingsinstanties niet op eenduidige wijze geregistreerd, noch structureel bijgehouden in welke fase en onder welke omstandigheden pleegouders stoppen met het pleegouderschap.

Redenen om te stoppen met pleegouderschap

Wanneer er sprake is van een pleegkindplaatsing die beëindigd wordt, zoals bij breakdown, kan het zijn dat pleegouders doorgaan met de opvang van andere pleegkinderen. Breakdown kan echter bijdragen aan de keuze van pleegouders om helemaal te stoppen met het pleegouderschap. Zeker bij netwerkplaatsingen is de verwachting dat dit sterk samenhangt omdat deze mensen het pleegouderschap zijn aangegaan vanwege de noodzaak voor een specifiek kind uit hun netwerk.

¹ Naar schatting gaat het hier om 4.500 pleegouders (ruim 90% van de pleeggezinnen bestaat uit twee pleegouders).

In de (internationale) onderzoeksliteratuur worden meerdere factoren genoemd waarom pleegouders stoppen met het pleegouderschap: kindgerelateerde problemen, zoals gedragsproblematiek of problemen tussen pleegkind en pleegouders (Van den Bergh, 2013); gebrek aan adequate ondersteuning bij gedragsproblematiek van het kind; breakdown; problemen in de persoonlijke situatie van de pleegouders, veranderde omstandigheden zoals leeftijd, gezondheid, problemen op financieel gebied, bedreiging van het pleeggezin, beschuldiging van misbruik of mishandeling, stressvol oudercontact (zoals beschreven in Van den Bergh, 2013). Een belangrijk aspect is ook gebrek aan waardering of negatieve feedback van hulpverleners en een groot verloop onder hulpverleners (zoals beschreven in Van den Bergh, 2013).

Van den Bergh (2013) voerde kleinschalig empirisch onderzoek uit naar de beweegredenen van pleegouders om te stoppen, bij zowel huidige als 'voormalige' pleegouders. De belangrijkste redenen waren ontevredenheid over de begeleiding door de jeugdbeschermer, gedragsproblemen van het pleegkind, het grote verloop onder gezinsvoogden en de afhankelijke positie van de pleegzorgbegeleider ten opzichte van de gezinsvoogd. Daarnaast voelden pleegouders zich niet serieus genomen, met name wanneer besluiten worden genomen over het perspectief voor het kind. Het stoppen met pleegouderschap kan in de meeste gevallen niet los gezien worden van het beëindigen van de plaatsing van een kind. Redenen die hebben geleid tot het beëindigen van de plaatsing vormen daarmee ook direct of indirect de redenen om te stoppen met het pleegouderschap.

Doel van het onderzoek

Doel van het huidige onderzoek is om inzicht te krijgen in de omstandigheden en ervaringen van pleegouders met betrekking tot het stoppen met het pleegouderschap, en om aanbevelingen te verzamelen om pleegouders te behouden. Het uiteindelijke doel is om pleeggezinnen in de toekomst beter te kunnen

ondersteunen en zoveel mogelijk pleeggezinnen te behouden, zodat meer continuïteit voor meer pleegkinderen geboden kan worden.

Vraagstelling

Om dit doel te bewerkstelligen, beantwoorden we met dit onderzoek de volgende hoofdvraag:

Waarom stoppen pleegouders met het pleegouderschap en (hoe) kan dit voorkomen worden?

Onderzoeksvragen

De hoofdvraag wordt beantwoord met behulp van vier deelvragen:

1. Onder welke omstandigheden stoppen pleegouders?
2. Hoe ervaren gestopte pleegouders de beëindiging en de begeleiding daarbij?
3. Wat kan er volgens pleegouders verbeterd worden in preventie, begeleiding en nazorg?
4. In hoeverre kunnen pleegouders die gestopt zijn behouden worden?

Methode

Context van het onderzoek

Het onderzoek maakt deel uit van het project “Actieonderzoek continuïteit pleegzorg” (Nederlands Jeugdinstituut, 2018), dat wordt uitgevoerd binnen tien pleegzorgorganisaties onder begeleiding van het Nederlands Jeugdinstituut (Nji), de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen (NVP) en Jeugdzorg Nederland (JN). Voor meer informatie, zie bijlage 1. Het project wordt gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en loopt van september 2018 tot december 2020.

Steekproef en respons

Werving

Het onderzoek richtte zich op pleegouders die zijn gestopt als pleegouder in de periode 2017-2018. Hierbij werden de volgende typen en vormen van formele pleegzorg betrokken: zowel bestands- als netwerk-pleegouders en deeltijd, voltijd/langdurige, en crisis-

pleegzorg. Gezinshuisouders zijn niet betrokken in dit onderzoek. Waar we in deze rapportage spreken over ‘pleegouders’ kan er dus altijd gelezen worden ‘voormalig pleegouders’ of ‘gestopte pleegouders’. Voor de leesbaarheid hebben we dit niet altijd gespecificeerd.

Respondenten zijn in februari 2019 geworven via pleegzorgorganisaties en door het plaatsen van een oproep voor deelname op de Facebookpagina en website van de NVP. Via een link konden respondenten direct deelnemen en de online vragenlijst invullen. Alle 28 pleegzorgorganisaties in Nederland zijn benaderd voor deelname aan het onderzoek. Twintig organisaties hebben hun medewerking verleend. Acht andere organisaties gaven aan niet mee te kunnen doen vanwege beperkte tijd of middelen. De organisaties kregen het verzoek om de link naar de vragenlijst per e-mail te sturen naar pleeggezinnen die bij hun organisatie

geregistreerd stonden als uitgevallen of gestopt tussen 1 januari 2017 en 31 december 2018. Door 18 pleegzorgorganisaties zijn vragenlijsten verstuurd naar in totaal 2262 unieke e-mailadressen van pleeggezinnen. Van twee organisaties is niet bekend naar hoeveel e-mailadressen de vragenlijst gestuurd is. Respondenten hadden een tot drie weken de tijd om deel te nemen aan het onderzoek en de online vragenlijst in te vullen.

Steekproef

De vragenlijst is door 624 respondenten ingevuld. Hiervan bleken 58 respondenten niet in de doelgroep te vallen: 51 respondenten gaven aan nooit pleegouder te zijn geworden. Het betrof een groep aspirant-pleegouders die hadden deelgenomen aan een informatiebijeenkomst of het voorbereidingstraject. Vervolgens hebben ze nog geen plaatsing gehad, omdat zij nog wachten op een plaatsing of besloten hebben het pleegzorgtraject niet voort te willen zetten. Een andere groep van zeven respondenten gaf aan niet gestopt te zijn als pleegouder. Hun gegevens zijn niet gebruikt in de analyses. Hierdoor waren er 566 geschikte respondenten, wat neerkomt op een respons rate van 25%. In werkelijkheid ligt de respons rate waarschijnlijk iets lager, omdat niet bekend is hoeveel gestopte pleegouders in totaal bereikt zijn. Van 24 respondenten waren vragenlijsten niet volledig ingevuld, waardoor hun gegevens niet beschikbaar waren voor analyse (zie bijlage 4). Voor 542 respondenten waren complete gegevens beschikbaar voor de analyses.

Dataverzameling

Procedure

Respondenten werd gevraagd een uitgebreide online vragenlijst in te vullen in het softwareprogramma SurveyMonkey, wat ongeveer 30 minuten in beslag nam. Aan het eind van de vragenlijst werd gevraagd of de respondent zou willen worden uitgenodigd voor een focusgroep. Er was plaats voor 25 deelnemers, verdeeld over twee focusgroepen, die plaatsvonden in april 2019.

Methoden van dataverzameling: vragenlijst en focusgroepen

De vragenlijst was opgebouwd uit 25 hoofdvragen aan de hand van de volgende onderwerpen:

- algemene gegevens;
- stoppen met pleegouderschap;
- afronding en beëindiging pleegzorg;
- toekomst met pleegzorg.

Er was bij een groot aantal vragen ruimte om toelichting te geven. In totaal bevatte de vragenlijst 21 subvragen waarin toelichting kon worden gegeven op de meerkeuzevragen. De volgende achtergrondkenmerken zijn verzameld: maand en jaar van stoppen, aantal jaar pleegouder, type pleegzorg (bestand, netwerk, of combinatie van netwerk en bestand), vorm van pleegzorg (deeltijd, langdurig, crisis of combinatie) en gezinssamenstelling. Ook is gevraagd bij welke pleegzorgorganisatie(s) de respondenten ingeschreven waren. Er zijn geen gegevens verzameld over leeftijd, geslacht, opleidingsniveau of woonplaats van de respondenten. Voor de complete vragenlijst, zie bijlage 2.

Er zijn twee focusgroepen georganiseerd. In de focusgroepen is aan de hand van verschillende semigestructureerde werkvormen op kwalitatieve wijze informatie verzameld. Er is gewerkt met stellingen, reflectie, discussie in subgroepen en plenaire groepsgesprekken. In de focusgroepen is pleegouders gevraagd te reageren op de eerste resultaten/analyses van het vragenlijstonderzoek en is verder gesproken over hun eigen ervaringen en verbeterpunten. De focusgroepen zijn geleid door onderzoekers van het Nji en de NVP en duurden beide twee uur.

Analysemethoden

De ingevulde vragenlijsten zijn via SurveyMonkey overgezet in een Exceltabel. Voor nadere analyse zijn data overgezet en geanalyseerd door middel van het statistiek-softwareprogramma IBM Statistics versie 24.0. Aanvullend zijn gegevens van kwalitatieve aard uit de vragenlijst en focusgroepen gebruikt ter verdieping, illustratie en duiding.

Tabel 1. Achtergrondkenmerken van respondenten in het vragenlijstonderzoek (N=542)

	Gemiddelde	SD	spreiding
Aantal jaar pleegouder	5.98	6.59	<1-55
Aantal pleegkinderen (totaal)	3.56	8.10	1-126
Type pleegzorg			
Bestand	51%		
Netwerk	41%		
Netwerk en Bestand	8%		
Vorm pleegzorg			
Deeltijd	16%		
Langdurig	45%		
Crisis	15%		
Meerdere vormen	23%		
Aantal thuiswonende kinderen	1.14	1.16	0-5
Aantal uitwonende kinderen	0.73	1.25	0-7
Partner aanwezig: ja (%)	91%		

Steekproefbeschrijving

Deelnemers vragenlijstonderzoek

De belangrijkste achtergrondkenmerken van de respondenten in het vragenlijstonderzoek staan in Tabel 1.

Wat betreft de duur van het pleegouderschap bleek dat 60% van de respondenten relatief kort pleegouder is geweest (nul tot en met vier jaar); 15% van de respondenten was tussen vijf en negen jaar pleegouder en 25% van de respondenten was langer dan tien jaar pleegouder. Er werden 26 organisaties² genoemd waar de gestopte pleegouders ingeschreven hadden gestaan, met een verdeling van 1 tot 44 respondenten per organisatie.

Deelnemers focusgroepen

Van de 50 respondenten die in de vragenlijst aangaven te willen deelnemen aan de focusgroepen, zijn er op basis van beschikbaarheid 25 uitgenodigd. Onder de respondenten waren vijf koppels, waardoor er twintig pleeggezinnen vertegenwoordigd waren. Negen hiervan betroffen netwerkpleeggezinnen en elf bestandspleeggezinnen. Alle vormen van pleegzorg (crisis, langdurig en deeltijd) waren vertegenwoordigd. Er waren pleegouders die binnen het eerste jaar als pleegouder zijn gestopt en pleegouders die na meer dan tien jaar pleegouder te zijn geweest zijn gestopt. Ook waren er zowel pleegvaders (n=10) als pleegmoeders (n=15) aanwezig.

² Omdat er ook respondenten via Facebook zijn benaderd én sommige pleegouders aan meerdere pleegzorgorganisaties verbonden waren, is het aantal genoemde pleegzorgorganisaties groter dan de twintig organisaties die hun medewerking hebben verleend aan het onderzoek.

Resultaten

Onderzoeksvraag 1.

Onder welke omstandigheden stoppen pleegouders?

Resultaten vragenlijstonderzoek

Welke factoren speelden een rol?

Aan de respondenten is gevraagd welke factoren van invloed waren op het stoppen met het pleegouderschap. Respondenten konden meerdere antwoorden aankruisen. In de vragenlijst waren 27 antwoordcategorieën aangegeven, die voor de analyses zijn samengevoegd tot acht hoofdcategorieën op basis van inhoud (zie bijlage 3). Voor 28% van de respondenten speelde slechts één factor een rol bij het besluit om te stoppen. De meerderheid (72%) gaf meer dan één reden op; gemiddeld werden er drie redenen genoemd. Vervolgens is aan respondenten gevraagd welke van deze factoren de meest zwaarwegende reden vormde voor het stoppen als pleegouder. De resultaten staan weergegeven in Tabel 2.

Er zijn vier aanwijsbare categorieën waarin er sprake is van voor pleegouders ongewenste omstandigheden die geleid hebben tot het besluit om te stoppen. Het gaat hier om problemen met het zorgsysteem³, de impact op het gezin, problematiek van het kind en een moeizame relatie met de ouders van het pleegkind. Bij elkaar opgeteld vormen deze categorieën iets meer dan de helft van de respondenten (52%).

Er zijn twee categorieën die te duiden zijn als het 'natuurlijke verloop' van de pleegouderpopulatie. Dit zijn de categorieën 'natuurlijk moment' en 'kind 18+/ andere vorm van pleegzorg'. Hierbij gaat het om 18% van de respondenten.

Tabel 2. De meest zwaarwegende redenen om te stoppen met het pleegouderschap (N=542)

1. Problemen met het zorgsysteem (bijvoorbeeld: de moeizame samenwerking met jeugdbeschermers en/of pleegzorgorganisatie, frustratie over het systeem waar je als pleegouder mee te maken krijgt of onvoldoende ondersteuning)	23%
2. Impact op gezin	17%
3. (Onvoldoende ondersteuning bij) problematiek pleegkind	8%
4. Moeizame relatie van de pleegouder(s) met ouder(s) pleegkind	4%
5. Kind 18+/andere vorm van pleegzorg	9%
6. Natuurlijk moment (bijvoorbeeld: pensioenleeftijd pleegouder)	9%
7. Pleegkind ging uit huis door keuze van anderen (bijvoorbeeld: het kind ging weer bij ouders wonen)	18%
8. Overig (bijvoorbeeld: persoonlijke omstandigheden zoals ziekte, verhuizing; financiële redenen)	12%

³ Onder problemen met 'het zorgsysteem' valt onder andere de moeizame samenwerking met jeugdbeschermers en/of pleegzorgorganisatie, frustratie over het systeem waar je als pleegouder mee te maken krijgt of onvoldoende ondersteuning. Zie bijlage 3.

Dan zijn er nog twee categorieën die minder makkelijk te duiden zijn. Dit is de categorie 'overig' en de categorie waarbij het pleegkind uit huis is gegaan door de keuze van anderen (samen 30%). Bij deze categorieën hebben we in de uitleg van pleegouders gezien dat het om voor hen ongewenste omstandigheden kan gaan maar dat het ook een positief gezamenlijk besluit kan zijn waardoor de pleegouders zijn gestopt. Per situatie verschilt dit.

In de categorie "Overig" bleken de redenen als volgt verdeeld: persoonlijke omstandigheden (zoals ziekte, verhuizing, scheiding; n= 47), te weinig steun vanuit het netwerk (n=3), financiële overwegingen (n=4) en 'anders' (n=13).

Samenhang tussen redenen om te stoppen en ervaringsjaren, type en vorm van pleegouderschap

Er is geanalyseerd of de meest zwaarwegende reden om te stoppen bij bepaalde subgroepen afwijkt ten opzichte van de hele groep gestopte pleegouders, gebaseerd op drie achtergrondkenmerken: aantal jaar pleegouder, type pleegzorg en vorm van pleegzorg.

Aantal jaar pleegouder

Alle groepen stopten het vaakst om de reden "Problemen met het zorgsysteem". De groep 'kort' (0-4 jaar pleegouderschap) stopte daarna het vaakst om de redenen "Pleegkind uit huis door keuze van anderen" (22%) en "Impact op gezin" (20%). De groep 'middel' (5 t/m 9 jaar pleegouderschap) stopte daarna het vaakst om de redenen "Kind 18+/andere vorm" (15%), "Impact op gezin" (15%) en "Natuurlijk moment" (15%). De groep 'lang' (10 jaar of langer pleegouderschap) stopte daarna als vaakst om de reden "Natuurlijk moment" (20%).

Type pleegzorg

Bij indeling naar type pleegouderschap bleken er enkele verschillen in de redenen om te stoppen tussen de subgroepen. Netwerkpleegouders stopten het vaakst om de redenen "Pleegkind ging uit huis door keuze van anderen" (30%), "Problemen met het zorgsysteem" (15%) en "Kind 18+/andere vorm" (15%). Zij stoppen minder vaak vanwege problemen

met het zorgsysteem dan de andere groepen. Bestandspleegouders en de combinatiegroep stopten het vaakst om de redenen "Problemen met het zorgsysteem" (respectievelijk 29% en 28%), "Impact op gezin" (in beide groepen 20%) en "Overig" (respectievelijk 13% en 20%).

Vorm van pleegzorg

Deeltijdpleegouders stopten minder vaak om de reden "Problemen met het zorgsysteem" (11%) dan de andere groepen. Zij stopten het vaakst om de redenen "Pleegkind ging uit huis door keuze anderen" (27%), "Overig" (23%) en "Impact op gezin" (14%). Voltijdpleegouders voor langdurige plaatsingen stopten vaker om de reden "Kind 18+/andere vorm" (14%) dan de andere groepen en vaker om de reden "(Hulp bij) problematiek pleegkind" (11%) dan de andere groepen.

Wat waren de omstandigheden rondom het stoppen?

Partijen die invloed hadden op het stoppen

Aan respondenten is gevraagd wie invloed had op de keuze om te stoppen met het pleegouderschap. Er konden meerdere antwoorden worden aangekruist. Van de respondenten gaf 50% (n=271) aan dat het alleen de keuze was van henzelf, hun partner en/of hun gezin. Uit de toelichtingen en de antwoorden in de rest van de vragenlijst is op te maken dat de respondenten zich wel vaak gedwongen voelden om deze keuze te maken en dat het in de meeste gevallen geen positieve eigen keuze was. 27% (n= 146) gaf aan dat het alleen de keuze was van 'iemand anders'; voor 8% (n= 43) was het alleen de keuze van de pleegzorgorganisatie. In 77 gevallen (14%) werd aangegeven dat twee tot vier partijen betrokken waren. Vijf respondenten (<1%) gaven aan dat er geen enkele partij invloed had. Van de groep respondenten die aangaf dat er (ook) 'iemand anders' betrokken was bij de keuze om te stoppen (n= 207) ging het om de volgende situaties: keuze van pleegkind (57x); keuze door iemand uit het systeem (voogd, rechtbank, organisatie, gemeente) (42x); keuze ingegeven door 18+ of andere vorm van pleegzorg (36x); keuze van ouders/familie van pleegkind (32x);

keuze hing samen met het weggaan van het pleegkind, bijvoorbeeld bij terugplaatsing (15x); combinatie van meerdere andere partijen (12x); overig (12x); keuze hing samen met een natuurlijk moment (1x).

Tijdsduur tot stoppen

Er is aan respondenten gevraagd hoe lang het idee om te stoppen al speelde voordat zij hiertoe werkelijk overgingen. Voor 9% van de respondenten was dit al jaren, voor 33% was dit maanden en voor 19% was dit weken. 18% maakte de keuze van de ene op de andere dag. Door 22% is dit niet ingevuld.

Situatie tussentijds verbeteren

Er is aan respondenten gevraagd of pleegzorgorganisaties voldoende hadden gedaan om de situatie te verbeteren. Voor 32% van de respondenten was deze vraag niet van toepassing, omdat zij stopten om neutrale of positieve redenen waaraan niets 'verbeterd' had kunnen worden door de pleegzorgorganisatie (bijvoorbeeld bij respondenten van wie het pleegkind meerderjarig werd of die zelf de pensioenleeftijd bereikten). Van de respondenten die de vraag wel invulden gaf 57% (n=206) het antwoord "nee", 27% (n=98) gaf het antwoord "ja" en 16% (n=59) gaf het antwoord "redelijk".

Samenhang met breakdown

Er is in dit onderzoek niet apart gevraagd of respondenten tijdens hun pleegouderschap te maken hebben gehad met een breakdown. Wel konden pleegouders aangeven of breakdown meespeelde als factor om te stoppen met het pleegouderschap. 16% van de respondenten gaf aan dat breakdown meespeelde als een van de factoren om te stoppen met het pleegouderschap.

Op basis van deze gegevens kan niet worden geconcludeerd in hoeverre het stoppen van pleegouderschap van de respondenten samenhangt met het stoppen van een plaatsing of breakdown.

Resultaten uit de focusgroepen

Ook in de focusgroepen kwam naar voren dat er niet één reden was waardoor pleegouders zijn gestopt.

Het was bij alle deelnemers een opeenstapeling van diverse factoren, versterkt door de omstandigheden waarin deze plaatsvonden. Deze bevindingen zijn in lijn met de resultaten uit het vragenlijstonderzoek. De genoemde factoren zijn samenvattend in willekeurige volgorde beschreven.

1. *Gebrek aan kennis en ondersteuning bij problematiek en achtergrond van het kind*

Bij veel van de pleegkinderen die geplaatst waren in de gezinnen van de focusgroepledeelnemers was sprake van (gedrags)problematiek (autisme-spectrumstoornissen, lichte verstandelijke beperking, ggz-problematiek, ADHD, hechtingsproblemen, agressie-regulatieproblemen). Niet altijd bleek dit bij de start van de plaatsing bekend te zijn en 'sijpelde de informatie binnen' naarmate de tijd verstreek. Pleegouders gaven aan dat zij bij de start van de plaatsing hier graag beter over geïnformeerd en op voorbereid hadden willen worden. De zorg voor een kind met die problematiek "vereist enorme kennis en deskundigheid", aldus een deelnemer. Kennis en vaardigheden met betrekking tot deze complexe kindproblematiek ontbreken bij de pleegouders, en volgens de pleegouders vaak ook bij de pleegzorgorganisaties. Deelnemers gaven aan dat zij vaak hebben geprobeerd om op diverse manieren aanvullende, specialistische hulp in te schakelen. Dit lukte in veel gevallen niet en bleek een moeilijke zoektocht binnen complexe zorgsystemen. Pleegouders voelden zich hierbij niet gehoord door de instanties en kregen het gevoel er alleen voor te staan.

2. *Druk op eigen gezin*

De situatie die heeft geleid tot het stoppen én de periode erna hebben vaak veel impact gehad op het leven van de pleegouders. Meerdere pleegouders gaven aan dat zij of hun partner in een burn-out zijn geraakt en dat het stoppen ook invloed heeft gehad op de relatie met hun partner. Ook de andere (eigen) kinderen in het gezin ondervonden problemen. Een deelnemer noemde dat het heel vreemd is dat er onvoldoende aandacht is voor

het hele gezin en er te veel op enkel het pleegkind wordt gefocust vanuit de pleegzorgbegeleiding, en zeker vanuit de jeugdbescherming.

3. *Negatieve ervaringen met voogden en jeugdbeschermers*

Door vrijwel alle pleegouders in de focusgroepen werd met name de samenwerking met de jeugdbescherming als negatief ervaren. Pleegouders voelden zich vaak overvallen door de (plotseling) genomen besluiten die voor hen veel impact hadden. Ze voelden zich hierdoor niet gehoord of erkend.

4. *Onvoldoende serieus genomen worden door professionals*

Alle deelnemers benoemden dat ze als pleegouders onvoldoende serieus genomen werden door professionals. Door hun intensieve contact met het pleegkind hebben pleegouders vaak goed zicht op de belangen en behoeften van het kind. Bij belangrijke beslissingen voelden pleegouders zich onvoldoende gehoord en erkend: “We weten nog steeds niet waarom ons pleegkind is overgeplaatst”. Ook wanneer er behoefte was aan ondersteuning of als pleegouders aangaven een situatie lastig te vinden, werd er in sommige gevallen niet afdoende op gereageerd. Soms werd aangegeven dat dit ‘nou eenmaal’ bij het pleegouderschap hoort: “Hier heb je toch voor gekozen?” Pleegouders gaven aan het gevoel te hebben zich te moeten verdedigen voor het vragen naar hulp.

5. *Werkdruk bij de pleegzorgorganisaties*

De deelnemers spraken zich niet per definitie negatief uit over de pleegzorgprofessionals. In tegen-deel: “Die doen vaak hun uiterste best. Maar wanneer je een caseload van negentien hebt, wordt het begeleiden erg lastig”. De pleegouders hebben veel wisselingen van personeel meegemaakt: “Het maakt erg uit wie je treft” en “Er wordt te laat gereageerd als er echt een problematische situatie is”.

6. *Gebrek aan ondersteuning door de gemeenten bij meerderjarige pleegkinderen*

Met name in de overgang van het pleegkind naar volwassenheid misten de deelnemers de juiste betrokkenheid en ondersteuning vanuit de gemeenten. Hierdoor merkten de pleegouders dat er geen continuïteit geboden werd in de zorg voor pleegkinderen na 18 jaar, wat leidde tot veel problemen, waaronder zelfs dakloosheid van pleegjongeren.

CONCLUSIES

Onder welke omstandigheden stoppen pleegouders?

Voor driekwart van de respondenten bleek dat meerdere redenen een rol speelden bij het stoppen als pleegouder. Als meest zwaarwegende reden om te stoppen noemde 52 procent een voor hen ongewenste reden. Bij 18 procent van de pleegouders was er sprake van 'natuurlijk verloop'.

Opvallend was dat bij indeling naar het aantal jaren pleegouderschap alle groepen problemen met het zorgsysteem als meest zwaarwegende reden noemden. Dit betekent dat pleegouders dus vooral door frustraties met het systeem, gebrek aan ondersteuning door organisaties of onprettige samenwerking met professionals besloten te stoppen, ook als zij al tien jaar of langer pleegouder waren. Problemen met het zorgsysteem betroffen met name de houding en communicatie van de jeugdbescherming, maar ook het gebrek aan ondersteuning door pleegzorgorganisaties, andere betrokken instanties en gemeenten.

Netwerkpleegouders bleken over het algemeen onder andere omstandigheden te stoppen dan bestandspleegouders. Zij noemden vaker dan bestandspleegouders als meest zwaarwegende reden dat het pleegkind uit huis ging door de keuze van anderen, en minder vaak de problemen met het zorgsysteem. Wat betreft vorm van pleegzorg viel op dat deeltijdpleegouders minder vaak aangaven te zijn gestopt vanwege problemen met het zorgsysteem en vaker omdat het pleegkind uit huis ging door de keuze van anderen.

Voor de helft van de gestopte pleegouders waren er geen andere partijen van invloed op de keuze om te stoppen; het was volledig hun eigen keuze. Bij de andere helft waren pleegzorgorganisaties, jeugdbescherming, pleegkind, ouders van het pleegkind en/of andere partijen (vooral) van invloed op deze keuze. Bij ruim een kwart van de volledige groep gold dat de keuze volledig door een ander was gemaakt. Voor de meeste pleegouders speelde het idee om te stoppen relatief kort voordat zij hiertoe werkelijk over gingen: maanden, weken of dagen. De meeste pleegouders zeiden dat er in hun ogen niet voldoende gedaan was om de situatie tussentijds te verbeteren.

Onderzoeksvraag 2.

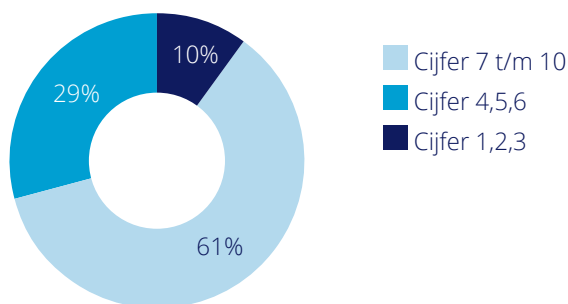
Hoe ervaren pleegouders de beëindiging van het pleegouderschap en de begeleiding daarbij?

Resultaten vragenlijstonderzoek

Aan respondenten is gevraagd rapportcijfers te geven voor een aantal aspecten van het pleegouderschap en de beëindiging ervan. De verschillende rapportcijfers van respondenten hangen nauw met elkaar samen: respondenten die een hoog rapportcijfer geven voor een van de aspecten, geven vaak ook een hoog rapportcijfer voor de andere drie aspecten. Andersom geldt ook dat respondenten die een laag rapportcijfer geven voor een van de aspecten, vaak ook lage rapportcijfers geven voor de andere aspecten (zie bijlage 4).

Voor de tijd als pleegouder (in het algemeen) gaven respondenten (N= 542) gemiddeld een 6.6 (SD= 2.12). Het cijfer 8 werd het vaakst gegeven. In totaal gaf 75% van de pleegouders een voldoende, 25% een onvoldoende. Er werd in de toelichting bij hoge cijfers vaak aangegeven dat het pleegouderschap veel mooie kanten heeft en een waardevolle ervaring was. Ook werd het contact met pleegkinderen vaak als positief beschreven en als reden voor een hoog cijfer genoemd. Lage cijfers werden vaak toegelicht met negatieve ervaringen in het pleegzorgsysteem, de communicatie of de begeleiding.

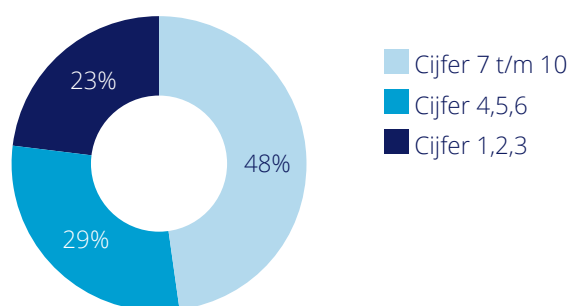
Tijd als pleegouder: tevredenheid

Voor de begeleiding die werd ervaren vanuit de pleegzorgorganisatie bij beëindiging gaven

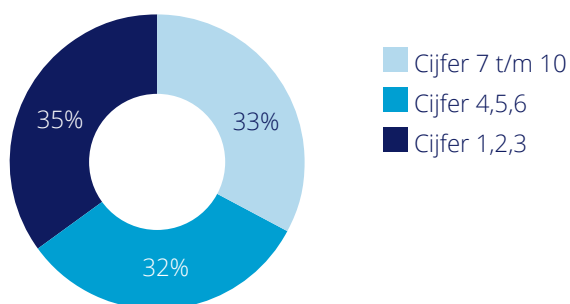
respondenten (N= 518) gemiddeld een 5.7 (SD= 2.68). Het cijfer 7 werd het vaakst gegeven. In totaal gaf 60% een voldoende en 40% een onvoldoende.

Begeleiding bij beëindiging door pleegzorgorganisatie: tevredenheid

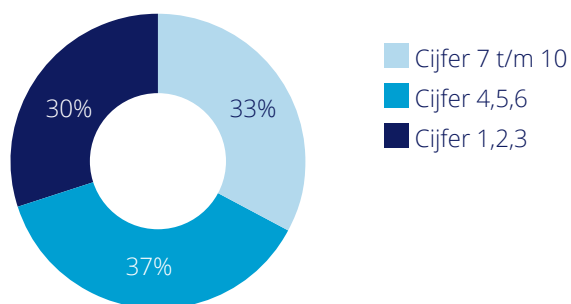
Voor de beëindiging van de laatste pleegzorgplaatsing gaven respondenten (N= 518) gemiddeld een 4.8 (SD= 2.93). Het cijfer 1 werd het vaakst gegeven. Door 24 respondenten is deze vraag niet ingevuld. In totaal gaf 37% een voldoende en 63% een onvoldoende.

Beëindiging laatste plaatsing: tevredenheid

Voor de afronding van het pleegouderschap gaven respondenten (N= 508) gemiddeld een 5.0 (SD= 2.74). Het cijfer 5 werd het vaakst gegeven. Door 40 respondenten is deze vraag niet ingevuld. In totaal gaf 39% een voldoende en 61% een onvoldoende.

Afronding pleegouderschap: tevredenheid

Samenhang met aantal jaar, type en vorm pleegouderschap en reden om te stoppen

Pleegouders die relatief kort pleegouder zijn geweest, gaven vaker onvoldoendes voor hun tijd als pleegouder in het algemeen dan de overige twee groepen. De groep die tien jaar of langer pleegouder is geweest, gaf vaker onvoldoendes voor de begeleiding door pleegzorgorganisaties. Voor de afronding van het pleegouderschap gaf de groep van vijf tot en met negen jaar ervaring vaker voldoende dan de andere twee groepen. Wat betreft beëindiging van de laatste

plaatsing waren er geen opvallende verschillen tussen de subgroepen ten opzichte van de groep als geheel.

Wat betreft type pleegzorg bleken er geen verschillen te zijn tussen de groepen bestandspleegouders, netwerkpleegouders of combinatiegroep voor hun tijd als pleegouder en begeleiding door de pleegzorgorganisatie. Bestandspleegouders gaven wel vaker onvoldoendes voor de afronding van de laatste plaatsing en begeleiding bij de beëindiging ten opzichte van de andere subgroepen.

Wat betreft vorm van pleegzorg blijken deeltijdpleegouders over het algemeen tevredener dan de andere groepen op alle vier de aspecten: zij geven vaker voldoende. Crisispleegouders geven op alle aspecten vaker onvoldoendes.

Samenhang met meest zwaarwegende reden om te stoppen

De tevredenheid met betrekking tot de vier genoemde aspecten bleek duidelijk samen te hangen met de meest zwaarwegende reden om te stoppen.

Voor alle vier de aspecten werden vooral onvoldoendes gegeven door pleegouders die stopten om de redenen “Problemen met het zorgsysteem”, “Moeizame relatie met ouders van het pleegkind”, en “Gebrek aan hulp en ondersteuning bij problematiek kind”. Bij sommige aspecten gaf tot wel 93% in die groep een onvoldoende; dit varieerde tussen 57% en 93%, afhankelijk van reden en aspect waarvoor het rapportcijfer werd gevraagd. Voor de begeleiding door de pleegzorgorganisatie gaven ook pleegouders die gestopt waren omdat het pleegkind uit huis ging vaak onvoldoendes. Het lijkt dus dat de ontevredenheid voor een groot deel wordt verklaard door de reden om te stoppen.

Voldoendes werden, voor alle vier de aspecten, vooral gegeven door pleegouders die stopten om de redenen “Natuurlijk moment” (71% tot 98% voldoende), “Kind 18+/andere vorm van pleegzorg” (67% tot 92% voldoende) en “Overig” (46% tot 90% voldoende).

Waaruit bestond de afronding van de laatste plaatsing?

Aan respondenten is gevraagd waaruit de afronding van de laatste pleegzorgplaatsing bestond. Er konden meerdere antwoorden worden gegeven. 21% van de respondenten (n = 115) gaf aan dat er geen aandacht is besteed aan de afronding. Van de overige 79% (n = 542) die een of meerdere vormen van afronding heeft ervaren, is in Tabel 3 aangegeven om welke vormen het ging. Kwantiteit was overigens niet gelijk

aan kwaliteit: één goed afrondend gesprek werd soms beter gewaardeerd dan een telefoontje, een vragenlijst en een mailtje.

43% van de respondenten gaf aan dat op een van bovenstaande manieren aandacht is besteed aan de afronding; 16% van de respondenten gaf aan op twee manieren, 7% op drie manieren en minder dan 1% op vier manieren. 39 pleegouders (7%) kregen een gesprek met zowel de jeugdbescherming als de pleegzorgorganisatie. Drie pleegouders gaven aan zowel een vragenlijst als afrondende gesprekken en een bedankje te hebben gehad. Er is niet gevraagd op wiens initiatief de gesprekken zijn gevoerd, hoe de gesprekken zijn ervaren en of één of meerdere gesprekken hebben plaatsgevonden. Een aantal pleegouders gaf in de toelichting aan dat gesprekken niet prettig verliepen of dat contact met betrokken organisaties na de beëindiging op hun eigen initiatief was.

Resultaten uit de focusgroepen

In de twee focusgroepen zijn de situaties van twintig pleeggezinnen aan de orde gekomen, waarbij deelnemers vaak geëmotioneerd raakten bij het vertellen van hun verhaal. Ondanks de unieke situaties die de pleegouders hebben meegemaakt, zijn er veel overeenkomsten. Deelnemers gaven aan elkaars verhalen en ervaringen te herkennen. Het stoppen zelf en de situatie die daartoe heeft geleid, hebben vaak veel impact gehad op het leven van de pleegouders en hun gezin. Ook overheerste bij velen

Tabel 3. Het soort afronding dat pleegouders ontvingen na de laatste pleegzorgplaatsing (meerdere antwoorden waren mogelijk)

	n	Percentage
Afrondend gesprek pleegzorg	299	55%
Bedankje/presentje	103	19%
Vragenlijst	76	14%
Afrondend gesprek jeugdbescherming	72	13%
Contact per mail of telefoon	22	4%
Afrondend gesprek (onbekend of dit met jeugdbescherming of pleegzorg was)	9	2%
Gesprek en/of bedankje door ouders en pleegkind	7	1%

een gevoel van falen; sommige pleegouders gaven aan onzeker te zijn geworden door de situatie. De pleegouders vertelden het belangrijk te vinden om hun ervaring te laten horen en daarmee ook huidige en toekomstige pleeggezinnen te helpen. Deelnemers hoopten met hun deelname aan de focusgroepen ook de vervelende periode af te kunnen sluiten en te verwerken. Naast de negatieve ervaringen rondom het pleegouderschap gaven de pleegouders ook aan veel positieve herinneringen te hebben aan het pleegouderschap. Ze hadden het niet willen missen en willen het niet vergeten: "Ik geloof toch dat het goed is om er voor de ander te zijn, ondanks alles."

CONCLUSIES

Hoe ervaren pleegouders de beëindiging van het pleegouderschap en de begeleiding daarbij?

Over het algemeen waren de gestopte pleegouders in het onderzoek redelijk tot zeer tevreden over hun tijd als pleegouder en redelijk tevreden over de begeleiding door de pleegzorgorganisatie. Tegelijkertijd zijn ze (zeer) ontevreden over de afronding van het pleegouderschap en de begeleiding daarbij. 21% van de pleegouders geeft aan geen enkele vorm van afronding te hebben gehad. De verschillende rapportcijfers die pleegouders gaven voor deze aspecten bleken onderling sterk met elkaar samen te hangen. Pleegouders die een laag cijfer gaven aan de pleegzorgbegeleiding keken ook negatiever terug naar de afronding van het pleegouderschap.

Er kwamen slechts accentverschillen naar voren wat betreft tevredenheid wanneer we kijken naar de variabelen aantal jaar ervaring, type en vorm van pleegouderschap. De mate van ontevredenheid bleek echter sterk samen te hangen met de meest zwaarwegende reden om te stoppen.

Pleegouders die stopten vanwege voor hen ongewenste omstandigheden waren op alle aspecten veel ontevredener dan pleegouders die stopten vanwege natuurlijk verloop of overige redenen.

De kwaliteit van de afronding en nazorg bleken over het algemeen te kort te schieten, maar liepen uiteen, afhankelijk van pleegzorgorganisatie of -begeleider. De begeleiding leek bovendien te zijn gericht op de afronding van een plaatsing, en niet op de emotionele gevolgen van het stoppen met het pleegouderschap.

Onderzoeksvraag 3.

Wat kan er volgens pleegouders verbeterd worden in preventie, begeleiding en nazorg?

Resultaten vragenlijstonderzoek

Er is aan respondenten gevraagd om tips te geven voor de verbetering van de begeleiding en ondersteuning van andere pleegouders bij de beëindiging van het pleegouderschap. 284 respondenten hebben tips gegeven. Het betrof in veel gevallen adviezen voor verbeteringen binnen de pleegzorg in het algemeen. Respondenten gaven vaak aan dat het beëindigen van de plaatsing of het pleegouderschap wellicht voorkomen had kunnen worden als er op een andere manier gehandeld was tijdens de pleegzorgplaatsing.

Tips met betrekking tot afronding van het pleegouderschap

- *Zorg altijd voor een of meerdere afrondende gesprekken. (43 keer genoemd)*

In 45% van de gevallen is er geen sprake geweest van een goed afrondend gesprek na een misgelopen plaatsing of het beëindigen van de pleegzorg. Dit is wel het minste waarnaar veel pleegouders verlangen om het pleegouderschap goed te kunnen afronden. Zo'n gesprek is voor hen een manier om de plaatsing en hun tijd als pleegouder te evalueren. Pleegouders gaven aan dat de evaluatie ook kan plaatsvinden middels een telefonisch gesprek of een vragenlijst/enquête, maar de meeste pleegouders gaven de voorkeur aan een persoonlijk gesprek.

- *Bied meer ruimte voor nazorg en/of een zorgvuldige afronding. (56 keer genoemd)*

Pleegouders gaven aan dat de beëindiging van pleegzorg (een plaatsing dan wel pleegzorg in het geheel) dusdanig ingrijpend is, dat het van belang is dat het pleegouderschap op een zorgvuldige en geleidelijke manier wordt afgerond. Deelnemers gaven verschillende suggesties hoe hieraan invulling gegeven kan worden:

- pleegouders en hun gezin beter voorbereiden op en begeleiden bij het proces van stoppen
- hulp bieden bij de praktische en financiële afwikkeling van zaken
- ondersteunen bij afscheid, rouwverwerking en het proces van loslaten voor het hele gezin
- hulp bij de omgang met het voormalig pleegkind, en wat daarbij wel en niet handig is om te doen
- contacten faciliteren met andere pleegouders die eenzelfde soort ervaring hebben gehad

- *Neem na een tijd nog eens contact op met het pleeggezin. (16 keer genoemd)*

Veel pleeggezinnen zouden het op prijs stellen als na een tijdje, als de rust is wedergekeerd, de pleegzorgorganisatie contact met hen opneemt. Ze kan dan interesse te tonen in hoe het gaat met het gezin, terugkijken op wat er gebeurd is, eventuele vragen die nog spelen beantwoorden, en ook aandacht hebben voor wat er allemaal wel goed gegaan is (zeker bij een breakdown). Eventueel kan dan ook gekeken worden naar mogelijkheden voor het gezin voor een nieuwe plaatsing in de toekomst. Sommige pleegouders beschreven dat ze zich 'aan de kant gezet' voelden en begrijpen niet waarom het contact met de pleegzorgorganisatie volledig moet wegvallen nadat een plaatsing beëindigd is.

- *Faciliteer het contact met het voormalig pleegkind en het nieuwe pleeggezin. (9 keer genoemd)*

Sommige pleegouders gaven aan dat ze graag contact zouden houden met het voormalig pleegkind, of in elk geval geïnformeerd zouden willen blijven over hoe het met het kind gaat. Ze ervaren daarbij niet of nauwelijks ondersteuning.

- *Geef goede uitleg over waarom een plaatsing beëindigd wordt. (6 keer genoemd; het verbeteren van de communicatie hierover is 15 keer genoemd)*

Zeker als de beëindiging geen keuze was van de pleegouder zelf (in 27% van de gevallen nam een

ander dat besluit), is het van belang dat er goed uitleg wordt gegeven over de motivatie om te beëindigen en over het proces: "Ik mis begeleiding over wat ik mijn eigen kinderen nu moet uitleggen".

- *Geef pleegouders waardering voor hun inzet en eventueel een bedankje. (20 keer genoemd)*

Vaak ging er veel vooraf aan de beëindiging: pleegouders die zich jarenlang ingezet hebben, een plaatsing waarvoor ze veel grenzen verlegd hebben, een verdrietig of pijnlijk afscheid, of een overplaatsing van de ene op andere dag. Erkenning en waardering voor die inzet zijn dan erg belangrijk. Het is heel persoonlijk hoe mensen dit ingevuld willen zien; voor sommige mensen kan een bloemetje of een kaartje een verschil maken.

Daarnaast gaven 31 pleegouders ons aan dat ze in de organisatie van de pleegzorg verbeterpunten zien ten aanzien van bijvoorbeeld medewerkersverloop- en vervanging, bereikbaarheid, professionaliteit en ervaring van medewerkers en de hoeveelheid papierwerk/administratie.

Resultaten uit de focusgroepen

In de focusgroepen is aan deelnemers gevraagd verbeterpunten te formuleren voor jeugdbescherming, pleegzorgorganisaties en pleegouders.

Adviezen voor jeugdbescherming en pleegzorgorganisaties

- Zorg voor meer erkenning van pleegouders als expert van het pleegkind: zij ervaren het kind immers 24 uur per dag. Luister echt naar pleegouders, ook in het belang van het pleegkind.
- Ga het gesprek aan en sta open voor reflectie op je eigen handelen als professional. Evalueer de samenwerking met pleegouders.
- Werk als professionals in duo's voor betere flexibiliteit, bereikbaarheid en objectiviteit.
- Zorg dat er meer aandacht is voor het gevoel en de beleving van pleegouders gedurende de hele pleegzorgplaatsing én erna.
- Geef expliciet blijk van waardering aan pleegouders (tijdens en na de plaatsing).

- Zorg voor betere bedrijfsvoering in de organisatie, zodat personele wisselingen zo min mogelijk negatieve impact hebben op het pleeggezin en het pleegkind.
- Bij beëindiging van een plaatsing: geef goede uitleg over waarom een plaatsing beëindigd wordt.
- Zorg voor ondersteuning en contact na beëindiging van een plaatsing of het stoppen van het pleegouderschap.

Adviezen voor pleegzorgorganisaties

- Bij de matching: wees realistisch, respecteer grenzen van pleegouders en wees zo transparant mogelijk over de kindproblematiek. Vaak matchen voorgestelde plaatsingen niet bij de aangegeven wensen of voorwaarden van een pleeggezin wat betreft vorm/type pleegzorg of kindproblematiek. Als de pleegzorgorganisatie desondanks aandringt op plaatsing, voelen pleegouders zich (emotioneel) onder druk gezet. Als ze dan akkoord gaan met een plaatsing die niet past bij hun eerder gestelde voorwaarden, ervaren de pleegouders dat ze over hun eigen grens zijn gegaan.
- Bied standaard én structureel trainingen aan voor pleegouders.
- Werk als pleegzorgbegeleiders in duo's voor betere flexibiliteit, bereikbaarheid en objectiviteit.
- Zorg voor goede 'respijtzorg' voor pleegouders gedurende de plaatsing: vervangende zorg of oppas zodat pleegouders er even tussenuit kunnen om bij te tanken, zoals een avond of weekend weg, of een vakantie.
- Faciliteer een 'buddy-systeem': koppel ervaren pleegouders aan minder ervaren pleegouders.
- Geef expliciet blijk van waardering aan pleegouders (tijdens en na de plaatsing).
- Zorg voor ondersteuning en contact na beëindiging van een plaatsing of het stoppen van het pleegouderschap.

Tips voor huidige en toekomstige pleegouders

- Sta als pleegouders voor je eigen mening en kennis.
- Zoek andere pleegouders op (bijvoorbeeld als buddy's of via pleegoudernetwerken) om je ervaringen te delen en advies te halen.

- Zeg op tijd waarover je je zorgen maakt.
- Blijf je bewust van je hele gezin en reflecteer op de impact van het pleegouderschap op jezelf en je gezin.
- Zorg dat je goed op de hoogte bent van de regelingen en mogelijkheden bij de gemeente en andere instanties rondom pleegzorg. Een deelnemer zei: "Neem kennis van het 'landschap' van pleegzorg."
- Geef aan de pleegouderraad (POR) van de pleegzorgorganisatie door waar je mee zit en wat er verbeterd zou moeten worden.

CONCLUSIES

Wat kan er volgens pleegouders verbeterd worden in preventie, begeleiding en nazorg?

Respondenten zeiden vaak dat het beëindigen van de plaatsing of het pleegouderschap wellicht voorkomen had kunnen worden als er op een andere manier gehandeld was tijdens de pleegzorgplaatsing.

Er zijn veel aanbevelingen gegeven voor alle fases van het pleegouderschap: start, matching, beginperiode, plaatsing en afronding. De belangrijkste boodschap van pleegouders is dat zij serieus genomen willen worden door professionals en waardering willen krijgen voor hun inzet. De houding van professionals en een goede bedrijfsvoering zijn hierin essentieel. Pleegouders zien bij pleegzorgorganisaties graag verbeteringen voor goede respijtzorg en ondersteuning bij complex gedrag van pleegkinderen, door beschikbaarheid van experts en trainingen. Verder zien pleegouders met name verbeterpunten voor de communicatie en samenwerking met de jeugdbescherming.

Pleegouders gaven veel aanbevelingen voor een zorgvuldige afronding van het pleegouderschap, en voor de beëindiging van een plaatsing. Hieraan is veel behoefte. Pleegouders noemden gesprekken met de pleegzorgorganisatie, contact met het pleegkind en het nieuwe pleeggezin, en waardering voor hun inzet als pleegouders als belangrijke aandachtspunten.

Onderzoeksvraag 4.

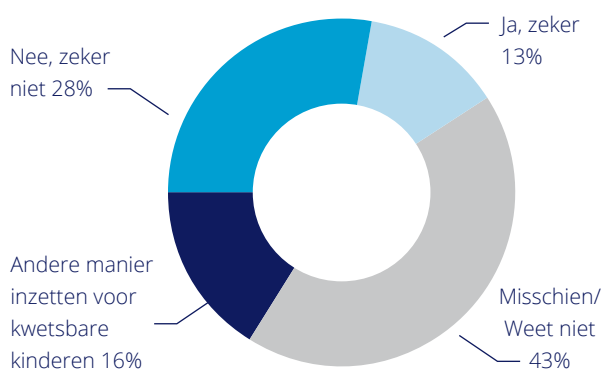
In hoeverre kunnen pleegouders die gestopt zijn behouden worden?

Resultaten vragenlijstonderzoek

Opnieuw pleegouderschap?

Aan respondenten is gevraagd in hoeverre zij ervoor openstaan om opnieuw pleegouder te worden. De resultaten staan in Figuur 1. Het overgrote deel sloot niet uit zich in de toekomst weer te willen inzetten voor kwetsbare kinderen. Een deel van de respondenten heeft deze vraag niet ingevuld (5%).

Figuur 1. Verdeling pleegouders naar de vraag of zij opnieuw pleegouder willen worden (N=514)

Samenhang tussen hernieuwd pleegouderschap en groepskenmerken

Bij het onderscheid naar het aantal jaar pleegouderschap blijkt dat in de groep die tien jaar of langer pleegouder is geweest, het antwoord 'ja, zeker' minder vaak voorkomt (8%) en het antwoord 'zeker niet' (39%) veel vaker dan in de andere groepen. Tussen de overige subgroepen zijn er geen opvallende verschillen ten opzichte van de groep als geheel. Wat betreft vorm van pleegzorg blijken er geen opvallende verschillen te zijn tussen de subgroepen.

Samenhang met meest zwaarwegende reden om te stoppen

We hebben onderzocht in hoeverre er samenhang is tussen de meest zwaarwegende reden om te stoppen en de intentie zich opnieuw in te zetten als

pleegouder. In Tabel 4 staan de percentages per groep, ingedeeld naar de meest zwaarwegende reden om te stoppen.

Bij de pleegouders die stopten vanwege de redenen "Problemen met het zorgsysteem" en "Overig" staan de meeste pleegouders positief tegenover hernieuwd pleegouderschap, vergeleken met pleegouders die stopten om andere redenen. Pleegouders die zijn gestopt vanwege "Natuurlijk moment" lijken van alle groepen het meest definitief in hun keuze om te stoppen. Ook bij de groep die stopte vanwege "Moeizame relatie met ouders van het pleegkind" lijkt er meer terughoudendheid te zijn om opnieuw pleegouder te worden.

Wat is er nodig om opnieuw pleegouder te worden?

Aan respondenten is aanvullend gevraagd wat ervoor nodig zou zijn om opnieuw pleegouder te worden, in een open vraag. De antwoorden zijn geanalyseerd voor de groep pleegouders in de categorie "misschien"/"weet nog niet" (n= 225; 41% van het totaal). Van deze pleegouders hebben 145 de vraag beantwoord in zeer uiteenlopende formuleringen. Het vaakst werden antwoorden gegeven in de categorie "Verandering in de privésituatie" (op gebied van huis of woonplek, gezondheid, relatie of werk, bijvoorbeeld als de eigen kinderen uit huis zijn).

Andere categorieën waren:

- Betere samenwerking met pleegzorg/ jeugdbescherming
- Juiste match met pleegkind
- Meer ondersteuning en begeleiding bij de problematiek van het kind
- Alleen bij een specifieke vraag vanuit het netwerk
- Minder intensieve vorm van pleegzorg
- Andere relatie met de ouders van het pleegkind
- Verwerking van de negatieve eerdere ervaring

Tabel 4. De mate waarin pleegouders opnieuw open staan voor hernieuwd pleegouderschap per opgegeven reden om te stoppen (N =514)

Staat open voor opnieuw pleegzorg?				
Pleegouders met als zwaar-wegendste reden voor stoppen:	Ja (%)	Misschien (%)	Anders (%)	Nee (%)
1. Problemen met het zorgsysteem	20	45	14	20
2. Impact op gezin	11	44	21	24
3. (Onvoldoende ondersteuning bij) problematiek pleegkind	7	37	17	39
4. Moeizame relatie met ouders van het pleegkind	5	48	5	43
5. Kind 18+/andere vorm van pleegzorg	11	39	22	28
6. Natuurlijk moment	0	33	9	58
7. Pleegkind ging uit huis door keuze van anderen	13	47	16	26
8. Overig	21	46	18	16

Resultaten uit de focusgroepen

Aan de deelnemers aan de focusgroepen is niet gevraagd of zij opnieuw pleegouder zouden willen worden. De tips en adviezen die zij hebben meegegeven (zie resultaten bij onderzoeksvraag 3) zijn echter ook relevant voor het behoud van pleegouders.

CONCLUSIES

In hoeverre kunnen pleegouders die gestopt zijn behouden worden?

Het overgrote deel van de gestopte pleegouders sloot niet uit zich opnieuw in te zetten voor pleegzorg. Opvallend was dat vooral pleegouders die stopten vanwege problemen met het zorgsysteem of persoonlijke omstandigheden positief stonden tegenover hernieuwd pleegouderschap. Ondanks de problemen waar ze tegenaan liepen in het zorgsysteem willen deze pleegouders toch weer starten met pleegzorg. Pleegouders die stopten vanwege een natuurlijk moment of door een moeizame relatie met de ouders van het pleegkind leken het meest definitief in hun besluit om te stoppen.

Om opnieuw pleegouder te worden, bleken de volgende aspecten voor de meeste pleegouders van belang: verandering in de privésituatie, betere samenwerking met pleegzorg, betere samenwerking met de jeugdbescherming, de juiste match met het pleegkind en de ouders van het pleegkind, meer ondersteuning en begeleiding bij de problematiek van het pleegkind, minder intensieve vorm van pleegzorg, of verwerking van de negatieve eerdere ervaring.

Discussie

Uit dit onderzoek komt naar voren dat de omstandigheden rondom het stoppen met pleegouderschap divers zijn. Vrijwel altijd spelen meerdere factoren een rol, die in relatief korte tijd opstapelen tot de uiteindelijke keuze om te stoppen. Afhankelijk van het aantal jaren pleegouderschap, het type pleegzorg (netwerk- of bestandspleegzorg) en de vorm (crisis, deeltijd en langdurig) staan verschillende redenen op de voorgrond.

Ruim de helft van de pleegouders stopt om voor hen ongewenste redenen, waarbij problemen met het zorgsysteem genoemd worden als voornaamste reden. De emotionele gevolgen voor pleeggezinnen zijn groot. Deze groep pleegouders kan volgens onze voorgestelde definitie dan ook gezien worden als de groep waarbij sprake is van 'uitval' (zie Bijlage 5 voor definitie).

In de steekproef was meer dan de helft van de gestopte pleegouders korter dan vijf jaar pleegouder. Zij stopten met name vanwege problemen met het zorgsysteem en de impact op het gezin. Ook uit Amerikaans onderzoek blijkt dat meer dan een op de vijf pleegouders met name in het eerste jaar besluit om te stoppen met pleegzorg (zoals beschreven in Van den Bergh, 2013).

Netwerkpleegouders bleken om andere redenen gestopt te zijn dan bestandspleegouders. Zij stoppen minder vaak door problemen met het zorgsysteem. Dit is een belangrijke bevinding: voor het ondersteunen van netwerkpleegouders is op basis van de conclusies hierboven, een andere focus nodig dan voor bestandspleegouders. Pleegkinderen die opgroeien bij netwerkpleegouders hebben gemiddeld minder last van psychische problemen en gedragsproblemen (Konijn et al., 2019), waardoor zij en hun pleegouders wellicht minder met hulpinstanties te maken hebben. De kans op een succesvolle, ononderbroken plaatsing is bovendien groter bij netwerkpleegzorg

dan bij bestandspleegzorg (Konijn et al., 2019). De familieband die blijft bestaan, zorgt mogelijk voor minder gedragsproblemen bij het pleegkind. Ook is het mogelijk dat netwerkpleegouders zich meer verbonden voelen met hun pleegkind, het kind beter kennen en daardoor beter kunnen aansluiten op het gedrag van het kind (Konijn et al., 2019).

Gevolgen van het stoppen met pleegouderschap tijdens plaatsingen

Uit dit onderzoek blijkt dat pleegouders niet altijd onderscheid maken tussen het stoppen van een plaatsing en het beëindigen van het pleegouderschap. In de praktijk vallen beide vaak met elkaar samen. Het stoppen met pleegouderschap tijdens een plaatsing, dat wil zeggen als een of meerdere pleegkinderen nog in het pleeggezin wonen, heeft de meest negatieve gevolgen voor alle partijen. Voor het pleegkind betekent het stoppen met het pleegouderschap tijdens een plaatsing dat er sprake is van breakdown, met alle negatieve gevolgen van dien (Van den Bergh, 2013; Maaskant, 2016). Bij pleegouders kan het stoppen met het pleegouderschap zorgen voor gevoelens van verdriet, boosheid, schuld, machteloosheid, frustratie, falen en rouw, en zelfs tot een burn-out, zoals gebleken in dit onderzoek. Ook eventuele eigen kinderen van pleegouders kunnen te maken krijgen met deze gevoelens. Bij de pleegzorgorganisatie of de jeugdbescherming ontstaat een acuut probleem wanneer pleegouders onverwacht stoppen met het pleegouderschap, omdat zij plotseling een nieuwe plek voor het pleegkind moeten vinden. Dat verhoogt de werkdruk voor professionals, in een tijd waarin de jeugdzorg vanwege bezuinigingen en transformatie al onder hoge druk staat (Jeugdzorg Nederland, 2019).

Wat kan er verbeterd worden in preventie, begeleiding en nazorg?

Pleegouders hebben in het onderzoek veel adviezen en tips gegeven voor verbetering van

het pleegouderschap. Deze aanbevelingen zijn vergelijkbaar met resultaten uit eerder onderzoek (Van den Bergh, 2013). Een terugkerende aanbeveling voor pleegzorgorganisaties en jeugdbeschermers is om meer waardering te tonen voor de inzet van pleegouders en om hen serieus te nemen als mensen die het pleegkind goed kennen. De beleving, gevoelens en mening van pleegouders moeten meer aandacht krijgen, vooral als er moeilijke keuzes worden gemaakt voor de toekomst van het pleegkind. Pleegouders gaven aan zich vaak gepasseerd te voelen bij besluiten, met name door de jeugdbescherming. De stem van pleegouders is echter essentieel om het belang van het pleegkind te behartigen. Zij kennen het pleegkind immers het beste. Het is volgens de deelnemers dan ook belangrijk om jeugdbeschermers te betrekken bij de uitkomsten van het onderzoek. De dialoogmethode van Zorg Verandert (Zorg Verandert, 2019) kan een middel zijn voor het verbeteren van de houding van en communicatie door professionals, onder wie jeugdbeschermers. Deze methode wordt al ingezet door de NVP (Zorg Verandert, 2019).

In hoeverre kunnen pleegouders die gestopt zijn behouden worden?

Uit dit onderzoek blijkt dat een groot deel van de gestopte pleegouders er misschien of zeker voor openstaat om zich opnieuw in te zetten voor pleegzorg. Ingedeeld naar aantal jaren ervaring, type en vorm van pleegzorg blijken alle groepen op een vergelijkbare manier open te staan voor hernieuwd pleegouderschap, hoewel de groep met meer dan tien jaar ervaring iets vaker definitief stopt. De groep van ouders die zowel netwerk- als bestandspleegouder zijn geweest (de combinatiegroep) wil zich vaker op een andere manier inzetten voor kwetsbare kinderen dan de andere groepen. Het is opvallend dat ook netwerkpleegouders openstaan voor hernieuwd pleegouderschap.

Opmerkelijk is dat de samenhang tussen de reden om te stoppen en hernieuwd pleegouderschap paradoxaal blijkt: de pleegouders die gestopt zijn wegens problemen met het zorgsysteem staan

tegelijkertijd het meest positief tegenover hernieuwd pleegouderschap. Ondanks hun vaak vervelende ervaringen willen ze pleegzorg in de toekomst wellicht nog een kans geven. Een deel van de gestopte pleegouders wil zich op een andere manier inzetten voor kwetsbare kinderen, wat aanknopingspunten biedt voor het benaderen van deze mensen voor lichtere vormen van jeugdhulp in gezinsvormen, zoals buurtgezin, pleegmaatjesprojecten of vergelijkbare initiatieven (voor voorbeelden zie Vrijwillige zorg in het Gezin van het Oranjefonds, 2019). Om weer pleegouder te worden, is in de meeste gevallen een verandering nodig in de privésituatie rondom wonen of thuiswonende kinderen, en daarnaast een verbetering in de begeleiding door of samenwerking met professionals. De omstandigheden rondom het stoppen lijken voor een groot deel te bepalen of die beslissing definitief is, of dat men opnieuw inzet in de pleegzorg wil overwegen.

Beperkingen van het onderzoek

Zoals ieder onderzoek kent ook dit onderzoek zijn beperkingen.

Ten eerste is onduidelijk in hoeverre de steekproef representatief is. Gezien het aantal respondenten, het aantal netwerk- en bestandspleegouders en de achtergrondkenmerken lijkt de steekproef representatief voor pleegouders in Nederland. Er zijn geen gegevens verzameld met betrekking tot geslacht, leeftijd, opleiding, etniciteit of culturele achtergrond van de pleegouders, waardoor enige voorzichtigheid rondom representativiteit geboden is. Bovendien verliep de wervingsmethode via pleegzorgorganisaties, waardoor pleegouders die niet langer met contactgegevens in de systemen van deze organisaties stonden niet bereikt zijn. Twee pleegzorgorganisaties zijn in ons onderzoek niet vertegenwoordigd. Er zijn echter geen redenen om aan te nemen dat pleegouders bij deze organisaties op bepaalde kenmerken afwijken van andere pleegouders.

Ten tweede zou er in dit onderzoek sprake kunnen zijn van een zogenaamde selectie-bias, waardoor vooral

pleegouders met uitdrukkelijk negatieve of positieve ervaringen de vragenlijst hebben ingevuld. De spreiding van cijfers met betrekking tot tevredenheid lijkt dit tegen te spreken; er waren pleegouders met zeer negatieve, met gematigde en met zeer positieve ervaringen rondom het stoppen met het pleegouderschap. In de focusgroepen was de groep met negatieve ervaringen oververtegenwoordigd omdat we graag een beter beeld wilden krijgen van deze groep.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek en beleid

Het huidige vragenlijstonderzoek betreft een studie met één informant per gestopt pleeggezin. Het is interessant om te onderzoeken in hoeverre de ervaringen van beide pleegouders in een pleeggezin overeenkomen, en wat het perspectief was van andere partijen, zoals het pleegkind, eigen kinderen van de pleegouders en de pleegzorgbegeleider.

Daarnaast kent onderzoek door middel van een vragenlijst beperkingen, zoals subjectiviteit en problemen met de betrouwbaarheid. De huidige vragenlijst is voor dit onderzoek ontwikkeld. Ondanks inspanningen van de onderzoekers waren sommige vragen voor respondenten niet duidelijk of te sturend geformuleerd, waardoor de antwoorden niet geschikt waren voor analyses. Een voordeel van het grote aantal open vragen is dat deze een compleet beeld opleverden van uiteenlopende situaties rondom het stoppen van pleegouders, waar meerkeuzevragen dit niet altijd toelaten. Antwoorden op open vragen zijn vaak uitgebreid en anekdotisch van aard. In het vervolg kunnen meerdere vragenlijsten worden ingezet om verschillende onderwerpen te onderzoeken en kunnen semigestructureerde interviews wellicht als aanvulling dienen.

In deze studie is niet in detail onderzocht in hoeverre eigen kinderen en de leeftijden van kinderen en pleegkinderen hebben bijgedragen aan het stoppen met het pleegouderschap. Bovendien is niet gevraagd hoeveel succesvolle, 'afgeronde' plaatsingen de pleeggezinnen hadden meegemaakt voordat zij

stopten. Het is interessant om deze kenmerken verder te onderzoeken in samenhang met het stoppen. In dit onderzoek is niet gekeken naar de situatie van de pleegkinderen in het gezin, omdat de focus lag op het perspectief van de pleegouder en zijn beweegredenen om te stoppen. Er is niet specifiek gevraagd naar pleegkindkenmerken. Een aantal kenmerken blijkt volgens andere studies samen te hangen met breakdown of overplaatsingen, zoals geslacht, leeftijd, leeftijd bij plaatsing in het pleeggezin, het aantal eerdere plaatsingen, een verleden van plaatsing in residentiële zorginstellingen, de aanwezigheid van gedragsproblemen en een verleden van kindermishandeling (Konijn et al., 2019). Deze kenmerken kunnen ook een rol spelen bij het stoppen van pleegouders.

Een startpunt voor vervolgonderzoek en voor beleid gericht op behoud van pleegouders is een meer gedetailleerde registratie door pleegzorgorganisaties. Bij het stoppen van pleegouders doen organisaties er goed aan dit te registreren en de beweegredenen uit te vragen. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de categorieën die wij in dit onderzoek gehanteerd hebben en de definitie van 'uitval van pleegouders' (zie Bijlage 5).

Algemene conclusie

Op basis van dit onderzoek lijkt het mogelijk om een verdeling te maken binnen de groep gestopte pleegouders met betrekking tot de redenen om te stoppen, hoe ze het pleegouderschap en de begeleiding ervoeren en de intentie om opnieuw pleegouder te worden. Een kleine groep pleegouders stopt vanwege een natuurlijk moment in hun leven of dat van het pleegkind, bijvoorbeeld omdat het kind meerderjarig wordt of pleegzorg niet langer nodig is. Deze pleegouders kijken over het algemeen zeer tevreden terug op de tijd als pleegouder, de begeleiding door de pleegzorgorganisatie en de afronding van het pleegouderschap. Het gaat om ongeveer een kwart van de gestopte pleegouders. Ondanks hun positieve ervaringen lijkt hun keuze om te stoppen vrij definitief: de meeste pleegouders in deze groep staan er niet voor open om opnieuw pleegouder te worden.

Daarnaast is er een veel grotere groep die stopt vanwege problemen in het zorgsysteem (inclusief problemen met de jeugdbescherming), gedragsproblemen van het pleegkind of de impact op het gezin. Deze pleegouders zijn over het algemeen ontevreden of zeer ontevreden over hun tijd als pleegouder, de begeleiding door de pleegzorgorganisatie en de afronding van het pleegouderschap. Pleegouders in deze groep geven vaak blijk van verdriet, boosheid, rouw en frustratie rondom de beëindiging. Het gaat om ongeveer de helft van de gestopte pleegouders in ons onderzoek. Het is interessant dat een groot deel in deze groep de deur voor pleegzorg in de toekomst niet volledig heeft dichtgedaan. Voor het grootste deel van deze pleegouders moeten er veranderingen in de eigen gezinssituatie plaatsvinden alvorens ze weer pleegouder worden. Het is voor pleegzorgorganisaties dan ook raadzaam om met deze pleegouders in contact te blijven, om ze te ondersteunen bij het verwerken van hun eerdere ervaringen en te

bespreken onder welke voorwaarden zij opnieuw ingezet kunnen worden voor pleegzorg.

Het voortijdig stoppen van pleegouders om voor hen ongewenste redenen heeft vergaande gevolgen voor pleegkinderen en kinderen die wachten op een geschikt pleeggezin. Het draagt immers bij aan het groeiende tekort aan pleegouders. Bovendien verhoogt het wegvallen van pleeggezinnen de werkdruk voor pleegzorgbegeleiders in een sector die toch al zwaar onder druk staat. Door frequente wisselingen van personeel is er in organisaties gebrek aan continuïteit, veroorzaakt door korte contracten of ontevreden werknemers. Dat lijkt als een parallel proces bij te dragen aan gebrek aan continuïteit voor pleegkinderen. Pleegzorgorganisaties die (blijven) inzetten op het behoud van hun pleegzorgbegeleiders kunnen van grote betekenis zijn voor pleeggezinnen, pleegkinderen en betrokken professionals. Imagobehoud en een gezonde bedrijfsvoering kunnen daar positieve neveneffecten van zijn.

In dit onderzoek zijn veel verbeterpunten naar voren gebracht voor pleegzorgorganisaties, jeugdbescherming en andere professionals om problemen met het zorgsysteem, gedragsproblemen van pleegkinderen en de impact op het gezin tijdig te (h) erkennen en aan te pakken. In alle fases van een pleegzorgplaatsing is meer aandacht nodig voor de ondersteuning van pleegouders. Deze ondersteuning en aansluiting beginnen al bij de voorbereidende fase en de matching. Verder blijkt dat vooral de eerste jaren van het pleegouderschap een kwetsbare periode zijn waarin gedegen begeleiding nodig is, maar ook dat het daarbij niet stopt. Ten slotte kan goede nazorg en begeleiding voor gestopte pleegouders ervoor zorgen dat zij zich opnieuw willen inzetten als pleegouder.

Aanbevelingen door respondenten

Pleegouders hebben in dit onderzoek meerdere aanbevelingen gedaan voor zowel de jeugdbescherming en pleegzorgorganisaties als voor andere pleegouders.

Adviezen voor jeugdbescherming en pleegzorgorganisaties

- Zorg voor meer erkenning van pleegouders als experts van het pleegkind. Zij ervaren het kind immers 24 uur per dag. Luister echt naar pleegouders. Dat is ook in het belang van het pleegkind.
- Ga het gesprek aan en sta open voor reflectie op je eigen handelen als professional. Evalueer de samenwerking met pleegouders.
- Werk als professional in duo's voor meer flexibiliteit, bereikbaarheid en objectiviteit.
- Zorg dat er meer aandacht is voor het gevoel en de beleving van pleegouders gedurende de hele pleegzorgplaatsing én erna.
- Geef expliciet blijk van waardering aan pleegouders, tijdens en na de plaatsing.
- Zorg voor betere bedrijfsvoering in de organisatie, zodat personele wisselingen zo min mogelijk negatieve impact hebben op het pleeggezin en het pleegkind.
- Geef bij beëindiging van een plaatsing goede uitleg over waarom een plaatsing beëindigd wordt.
- Zorg voor ondersteuning en contact na de beëindiging van een plaatsing of het stoppen van pleegouderschap.

Adviezen voor pleegzorgorganisaties

Algemeen

- Wees bij de matching realistisch, respecteer grenzen van pleegouders en wees zo transparant mogelijk over de problematiek van het kind. Zorg ook voor een grotere betrokkenheid van pleegkinderen, ouders en pleegouders bij dit proces.
- Monitor het gedrag van pleegkinderen met een daarbij passend instrument. Hierdoor kunnen problemen tijdig gesignaleerd worden en kan extra hulp ingeschakeld worden.
- Bied standaard én structureel trainingen aan voor pleegouders.
- Werk als pleegzorgbegeleiders in duo's voor meer flexibiliteit, bereikbaarheid en objectiviteit.
- Zorg voor goede 'respijtzorg' voor pleegouders gedurende de plaatsing: vervangende zorg of oppas zodat pleegouders er tussenuit kunnen om bij te tanken, zoals een avond of weekend weg of op vakantie.
- Faciliteer een 'buddy-systeem': koppel ervaren pleegouders aan minder ervaren pleegouders.
- Registreer niet alleen op kindniveau, maar zorg ook voor een goed relatiebeheer van pleeggezinnen. Zorg daarbij ook voor structurele registratie van het stoppen van pleegouders, en van hun beweegredenen om te stoppen.

Bij afronding van het pleegouderschap

- Zorg altijd voor een of meerdere afrondende gesprekken.
- Bied meer ruimte voor goede nazorg en een zorgvuldige afronding.
- Neem na een tijd nog eens contact op met het pleeggezin.
- Faciliteer het contact tussen de pleegouders, het pleegkind en het nieuwe pleeggezin.
- Geef pleeggezinnen waardering voor hun inzet en eventueel een bedankje.
- Informeer na enige tijd of het pleeggezin openstaat om opnieuw een pleegkind op te nemen of op een andere manier van betekenis te zijn.

Adviezen voor huidige en toekomstige pleegouders

- Sta als pleegouders voor je eigen mening en kennis en geef je grenzen aan.
- Zoek andere pleeggezinnen op, bijvoorbeeld via een buddy-systeem, om je ervaringen te delen en advies in te winnen.
- Zeg op tijd waarover je je zorgen maakt.
- Blijf je bewust van je hele gezin en reflecteer op de impact op jezelf en je gezin.
- Zorg dat je goed op de hoogte bent van de regelingen en mogelijkheden bij de gemeente en andere instanties rondom pleegzorg. Een deelnemer zei: "Neem kennis van het 'landschap' van pleegzorg."
- Geef aan de pleegouderraad van de pleegzorgorganisatie door waar je mee zit en wat er verbeterd moet worden.

Referentielijst

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation, 18.
- Bartelink, C. (2013). Uithuisplaatsing: Wat werkt? Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Fearon, R.P., Bakermans-Kranenburg, M.J., Van IJzendoorn, M.H., Lapsley, A. & Roisman, G.I. (2010). The significance of insecure attachment and disorganization in the development of children's externalizing behavior: A meta-analytic study. *Child Development*, 81, 435-456.
- Groh, A. M., Roisman, G. I., van IJzendoorn, M. H., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Fearon, R. P. (2012). The significance of insecure and disorganized attachment for children's internalizing symptoms: A meta-analytic study. *Child development*, 83 (2), 591-610.
- Jeugdwet (2015). Artikel 2.3.6: Uithuisplaatsing.
- Jeugdzorg Nederland (juli, 2019). Factsheet Pleegzorg 2018. Geraadpleegd van <https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2017/03/Factsheet-pleegzorg-2018-DEF.pdf>.
- Jeugdzorg Nederland (3 april, 2017). Pleegzorg begeleiden is een vak. Geraadpleegd van <https://pleegzorg.nl/pleegzorg-begeleiden-is-vak/>.
- Jeugdzorg Nederland (2 september, 2019). Nieuwsflits. Geraadpleegd van <https://www.jeugdzorgnederland.nl/actueel/vanmiddag-sta-ik-in-den-haag/>.
- Juffer, F. (2010). Beslissen over kinderen in problematische opvoedingssituaties: Inzichten uit gehechtheidsonderzoek. Raad voor de rechtspraak: Research Memoranda, jaargang 6, nummer 6.
- Konijn, C., Admiraal, S., Baart, J., van Rooij, F., Stams, G. J., Colonnese, C., & Assink, M. (2019). Foster care placement instability: A meta-analytic review. *Children and Youth Services Review*, 96, 483-499.
- Maaskant, A. M. (2016). Placement breakdown in foster care: Reducing risks by a foster parent training program?. Doctoral thesis. Universiteit van Amsterdam.
- Maaskant, A. (2017). Pleegzorg onder de loep. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2017). Actieplan Pleegzorg 2017/2018. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/05/30/actieplan-pleegzorg-2017-2018>.
- Nederlands Jeugdinstituut (18 december, 2018). Pleegzorgaanbieders ondernemen actie voor meer continuïteit pleegzorg. Geraadpleegd van <https://www.nji.nl/nl/Actueel/Nieuws-van-het-Nji/Pleegzorgaanbieders-ondernemen-actie-voor-meer-continuïteit-pleegzorg>.
- Oranjefonds (2019). Vrijwillige zorg in het gezin. Geraadpleegd van <https://www.oranjefonds.nl/vrijwilligezorg>.
- Strijker, J., Knorth, E. J., & Knot-Dickscheit, J. (2008). Placement history of foster children: A study of placement history and outcomes in long-term family foster care. *Child welfare*, 87(5), 107.
- Van den Bergh, P. M. (2013). Pleegouders, een investering waard. Een onderzoek naar redenen voor beëindiging van pleegouderschap. Universiteit Leiden.
- Vanderfaeillie, J., Goemans, A., Damen, H., Van Holen, F., & Pijnenburg, H. (2018). Foster care placement breakdown in the Netherlands and Flanders: Prevalence, precursors, and associated factors. *Child & Family Social Work*, 23(3), 337-345.
- Van IJzendoorn, M.H. (2008). Opvoeding over de grens. Gehechtheid, trauma en veerkracht. Amsterdam: Boom Academic.
- Zorg Verandert. NVP zet de dialoog in om samenwerking binnen de pleegzorg te verbeteren. Geraadpleegd van <https://www.zorgverandert.nl/nvp-zet-de-dialoog-om-samenwerking-binnen-de-pleegzorg-te-verbeteren>.

Bijlage 1. Context van het onderzoek

Actieonderzoek continuïteit pleegzorg

Het doel van het actieonderzoek is om breakdown voor pleegkinderen te verminderen, onder andere door te voorkomen dat pleegouders stoppen. Tien geselecteerde pleegzorgorganisaties gaan hiermee aan de slag door in de eigen organisatie een actieplan continuïteit op te stellen en uit te voeren. Dit gebeurt onder leiding van een aandachtsfunctionaris die hiervoor binnen de organisatie wordt aangesteld. Het Nederlands Jeugdinstituut, de Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen en Jeugdzorg Nederland ondersteunen organisaties om de beschikbare kennis (uit praktijk, onderzoek en beleid) daarbij goed te benutten, door organisaties te helpen bij de totstandkoming van het plan en het omzetten daarvan in daadwerkelijke acties. De opgedane inzichten worden ter beschikking gesteld aan de gehele pleegzorgsector, zodat deze ook andere pleegzorgorganisaties kunnen helpen om breakdown van pleegkinderen en het ongewenst stoppen van pleegouders terug te dringen.

Bijlage 2. Vragenlijst

Vraag	Open / meerkeuze
Algemeen	
Hoe lang ben je pleegouder geweest?	Open Getal
Voor hoeveel pleegkinderen heb jij gezorgd?	Open Getal
Was je bestand of netwerk (of beide)?	Meerkeuze: ☐ Bestand ☐ Netwerk ☐ Beide
Indien netwerkpleegouder: wat was de relatie met het pleegkind?	Open
Welke vorm van pleegzorg?	Meerkeuze (meerdere mogelijk) ☐ Crisis ☐ Langdurig ☐ Deeltijd
Hoe zag je gezinssamenstelling er ten tijde van de laatste plaatsing uit?	Meerkeuze + open (getal) ☐ Partner ☐ Thuiswonende kinderen ☐ Uitwonende kinderen ☐ Pleegkinderen
Bij welke pleegzorgorganisatie was je aangesloten?	Open
Hoe tevreden ben je over je tijd als pleegouder?	Rapportcijfer
Kun je het cijfer op de vorige vraag toelichten?	Open
Stoppen met pleegouderschap	
Was het stoppen je eigen keuze of had iemand anders daar invloed op?	Meerkeuze (meerdere mogelijk) ☐ Volledig mijn eigen keuze ☐ Volledig de keuze van mijn partner en mijzelf ☐ Volledig de keuze van mij en mijn gezin ☐ Volledig de keuze van mijn pleegzorgorganisatie ☐ Iemand anders had (ook) invloed op deze keuze, namelijk
Welke factoren droegen bij aan het besluit om te stoppen?	Meerkeuze (meerdere mogelijk) • Zie bijlage 2 voor antwoordcategorieën
Doorslaggevend en zwaarwegend	
Kun je uit de door jou aangegeven factoren er één aanwijzen die voor jou het meest zwaarwegend was om te stoppen met pleegouderschap	Meerkeuze • Zie bijlage 2 voor antwoordcategorieën

Verdieping	
Had er, in jouw ogen, iets gedaan kunnen of moeten worden om deze situatie te voorkomen? + toelichting	Meerkeuze ☐ Nee ☐ Ja, namelijk _____ _____
Vind je dat er genoeg aan gedaan is om de situatie te verbeteren? + toelichting	Meerkeuze ☐ Ja ☐ Nee ☐ Redelijk _____ _____
Hoelang speelde je al met het idee om te stoppen voordat je daadwerkelijk hiertoe over ging? Het was een kwestie van... + toelichting	Meerkeuze ☐ De een op andere dag ☐ Weken ☐ Maanden ☐ Jaren _____ _____
Afronding en beëindiging van de pleegzorg	
Hoe heb je de beëindiging van je laatste pleegzorgplaatsing ervaren?	Rapportcijfer
Kun je beschrijven hoe de afronding van het pleegouderschap er in jouw geval uitzag?	Meerkeuze (meer mogelijk) ☐ We hebben een vragenlijst ingevuld ☐ We hebben een presentje/bedankje ontvangen ☐ We hebben een of meerdere gesprekken gehad met de jeugdbescherming ☐ We hebben een of meerdere gesprekken gehad met de pleegzorgwerker/organisatie Er is geen aandacht aan besteed ☐ Er is op een andere manier aandacht aan besteed, namelijk... _____ _____
Welk cijfer geef je aan de begeleiding die je bij de afronding/beëindiging hebt ontvangen vanuit de pleegzorgorganisatie?	Rapportcijfer
Hoe heb je de afronding van je pleegouderschap ervaren?	Rapportcijfer
Welke tip(s) zou je willen geven om de begeleiding/ondersteuning van andere pleegouders bij de beëindiging van het pleegouderschap te verbeteren?	Open
Toekomst	
Zou je in de toekomst weer open staan voor een nieuw pleegzorgtraject?	Meerkeuze ☐ Ja, zeker ☐ Misschien ☐ Nee, zeker niet ☐ Nee, maar ik zou me wel op een andere manier willen inzetten voor kwetsbare kinderen ☐ Dat weet ik nog niet
Indien misschien of ja: wat zou ervoor nodig zijn om er weer mee te beginnen?	Open
Bedankt voor uw deelname	

Bijlage 3. Onderverdeling categorieën

Tabel met 27 antwoordcategorieën onderverdeeld in acht hoofdcategorieën.

1. Gestopt vanwege problemen met het zorgsysteem

- Moeizame samenwerking met jeugdbeschermer
- Moeizame samenwerking met pleegzorgorganisatie
- Frustratie over het systeem waar wij als pleegouder mee te maken krijgen
- Onvoldoende ondersteuning vanuit de pleegzorgorganisatie
- Onvoldoende aanvullende zorg en ondersteuning voor mijn pleegkind en/of ons gezin
- Eenzijdige beëindiging van het contract door pleegzorgorganisatie

2. Gestopt vanwege impact gezin

- Impact/belasting op eigen kinderen
- Impact/belasting op mij of mijn partner
- Impact/belasting op mijn gezin

3. Gestopt door (te weinig hulp en ondersteuning bij) problematiek pleegkind

- Problematiek pleegkind
- Te weinig hulp en ondersteuning bij de problematiek van het pleegkind

4. Gestopt vanwege moeizame verhouding met ouders van het pleegkind

- Moeizame samenwerking met de ouders van het pleegkind
- Dreiging vanuit de ouders van het pleegkind

5. Gestopt vanwege pleegkind 18+/andere vorm van pleegzorg

- Pleegkind ging op zichzelf wonen
- Kind meerderjarig/18 jaar
- Wij hebben ons pleegkind geadopteerd
- Verder als gezinshuis

6. Gestopt vanwege natuurlijk moment

- Ik kijk positief terug op het pleegouderschap en vond het tijd voor iets anders
- Gezien mijn leeftijd

7. Gestopt omdat het pleegkind uit huis ging door keuze van anderen

- Pleegkind werd verplaatst naar andere woonplek
- Breakdown: voortijdig en ongewenst afgebroken plaatsing
- Pleegkind terug naar eigen ouders
- Eenzijdige beëindiging van de pleegzorg door de ouders van het pleegkind
- Pleegkind wil niet meer komen naar pleeggezin

8. Gestopt door overige redenen

- Paste niet meer in mijn leven vanwege persoonlijke omstandigheden (bijvoorbeeld verhuizing, echtscheiding)
- Te weinig steun vanuit mijn netwerk
- Financiële overwegingen
- Anders: namelijk....

Bijlage 4. Statistische verantwoording

Steekproef

Unieke pleeggezinnen

De bedoeling was dat per pleeggezin één vragenlijst ingevuld werd. In dit onderzoek kon niet worden uitgesloten dat een pleeggezin meerdere e-mailadressen had opgegeven bij de pleegzorgorganisatie, waardoor de vragenlijst naar meerdere pleegouders uit hetzelfde pleeggezin werd gestuurd. Om dit te controleren zijn respondenten op een aantal achtergrondkenmerken vergeleken. Hieruit bleek dat er geen identieke antwoorden zijn gegeven door twee of meer respondenten op de combinatie van negen kenmerken: 'pleegzorgorganisatie', 'aantal jaar pleegouder', 'aantal pleegkinderen', 'type pleegzorg', 'vorm pleegzorg', 'aanwezigheid partner', 'aantal thuiswonende kinderen', 'aantal uitwonende kinderen' en 'aantal pleegkinderen'. Op basis hiervan zijn geen aanwijzingen gevonden dat meerdere pleegouders uit één pleeggezin de vragenlijst hebben ingevuld.

Onvolledige respons

Voor een deel van de respondenten (n=24) is geen volledig ingevulde vragenlijst beschikbaar voor de analyses. Hiervan geldt voor 13 respondenten dat alleen de eerste vijftien vragen zijn ingevuld en voor 11 respondenten geldt dat alleen de eerste twaalf vragen zijn ingevuld, waarvan elf vragen achtergrondkenmerken betreffen. Het is niet duidelijk of een deel van de vragen door de respondenten niet is ingevuld, of dat door technische redenen de antwoorden niet zijn opgeslagen in het online programma. Er is voor gekozen om gegevens van deze respondenten niet op te nemen in de analyses. Op basis van de achtergrondkenmerken blijkt de groep die de vragenlijst niet volledig heeft ingevuld een iets andere samenstelling te kennen. Gemiddeld waren zij iets langer pleegouder. Ook waren er meer bestandspleegouders en minder netwerkpleegouders in deze groep. Minder pleegouders in deze groep boden voltijd langdurige pleegzorg en vaker deeltijd- of crisispleegzorg. Deze verschillen lijken op basis van toeval te bestaan; er zijn geen redenen om aan te nemen dat er sprake is van een selectie-bias.

Tabel 5. Achtergrondkenmerken van de groepen respondenten met volledige en onvolledige vragenlijsten

	Volledig ingevuld (n= 542)			Onvolledig ingevuld (n=24)		
	M	SD	Range	M	SD	Range
Aantal jaar pleegouder	5,98	6,59	<1-55	7,10	8,20	<1 -34
Aantal pleegkinderen (totaal)	3,56	8,10	1-126	4,00	4,46	1-18
Type pleegzorg						
Bestand (%)	51%			79%		
Netwerk (%)	41%			17%		
Netwerk & Bestand	8%			4%		
Vorm pleegzorg						
Deeltijd	16%			25%		
Langdurig	45%			21%		
Crisis	15%			25%		
Meerdere vormen	3%			29%		
Aantal thuiswonende kinderen	1,14	1,16	0-5	1,25	1,51	0-5
Andere pleegkinderen	1,05	0,82	0-5	1,08	1,18	0-5
Aantal uitwonende kinderen	0,73	1,25	0-7	0,54	1,29	0-5
Partner aanwezig (%)	91%			92%		

Tabel 6. Samenhang tussen de variabelen met betrekking tot rapportcijfers (Pearson-correlaties)

	Beëindiging laatste plaatsing	Begeleiding bij afronding door pleegzorgorganisatie	Ervaring beëindiging pleegouderschap
Tijd als pleegouder	.42**	.37**	.41**
Beëindiging laatste plaatsing		.66**	.79**
Begeleiding bij afronding door pleegzorgorganisatie			.81**

** p<.01 (2-tailed)

Bijlage 5. Definities

Definitie Breakdown

“De beëindiging van een pleegzorgplaatsing die niet gepland en niet gewenst is”

Definitie Uitval pleegouders

“De voortijdige beëindiging van het pleegouderschap die voor de pleegouder ongewenst en ongepland is”

Aanbevelingen met betrekking tot registratie door pleegzorgorganisaties:

- Registreer het als pleegouders stoppen.
- Registreer ook wat de reden is dat pleegouders stoppen; hierbij kan gebruik gemaakt worden van de categorieën zoals in dit onderzoek gehanteerd zijn.
- Registreer of er sprake is van uitval.

